

PERSPECTIVA ESCOLAR 121

Publicació de «Rosa Sensat»

Gener 1988

Per la poesia
a l'escola

ÍNDEX

<i>Nous temps, noves joguines</i>	1
PER LA POESIA A L'ESCOLA	
1. <i>Invitació a la poesia</i> , per Gabriel Janer Manila	2
2. <i>Aproximació a la poesia a través del joc</i> , per Ramon Besora	6
3. <i>Iniciació a la poesia. Parvulari i cicle inicial</i> , per Escola Nabi	15
4. <i>La poesia al cicle mitjà</i> , per M. Antònia Colom i Farré	19
5. <i>Taller de poesia</i> , per Anna Soler	25
6. <i>La poesia transparent. Un assaig de lectura i pràctica poètica a l'escola</i> , per Ramon Díaz i Villalonga	29
7. <i>L'observació i el llenguatge poètic</i> , per Àngels Prat	31
ESCOLA	
Experiències escolars	
<i>L'hort, un altre espai comú de treball</i> , pel Grup de l'Hort de la comarca del Maresme	37
Sortides	
<i>Sortida de treball (El Pedrós)</i> , per Montserrat Castells	43
NOTÍCIES DE L'ASSOCIACIÓ	
<i>X Encuentros de Movimientos de Renovación Pedagógica</i>	47
<i>Premi de Pedagogia «Rosa Sensat» 1987</i>	48
ACTUALITAT	
Informacions i comentaris	
<i>Les xifres del MEC per a 1988</i> , per Josep M. Bas	50
Bibliografia	
<i>Treu profit del teu ordinador</i> (Baldrich, J.; Quintana, J.), per Jordi Vivancos	55
<i>Altres novetats</i> , Biblioteca Rosa Sensat	56
Per als nois i noies	
<i>«L'Espiell». Un ajut per a ser bons tafaners del nostre món</i> , per Jaume Cela	57
<i>Pirene, una nova oportunitat per als nostres nois i noies</i> , per Sadurní Tudela Prats	58
Bibliografia infantil	61
Pel broc petit	
<i>Tria la teva aventura</i> , per Mireia Puig	63

Perspectiva Escolar

Edició i Administració: a.a.p.s.a. «Rosa Sensat» - Còrsega, 271
Tel. 237 07 01 - 08008 Barcelona

Consell de Redacció: Anna Agenjo, Rosa Carrió, Mercè Comas,
Biel Dalmau, Mercè Fluvià, Montserrat Galícia, Marta Mata, Pia Vilarrubias.

Director: Jordi Tomàs

Secretària de Redacció: Lidia Sánchez

Maqueta i Coberta: Núria Hortal

Fotògraf: Josep Gri

Fotocomposició: Presart, S. A.

Impressió: Sirven Gràfic

Distribució a llibreries: Arc de Berà - Llull, 10-14, 08005 Barcelona

Subscripcions: a.a.p.s.a. «Rosa Sensat»

Dipòsit legal: B. 2.090.1975 — ISSN: 0210-2331

Subscripció anual: 3.540 ptes. —P.V.P. 410 ptes.

NOUS TEMPS, NOVES JOGUINES

El món de la joguina és molt ric i variat. Cada any apareixen en el mercat una gran quantitat de joguines noves. Si tenim en compte que el món de la joguina està subjecte a les lleis, en primer lloc econòmiques, de la societat resultarà fàcil d'explicar la superabundància de models i la frenètica cursa a la recerca de dissenys diferents que satisfacin la set de novetat del nen consumidor com, d'altra banda, dels seus pares.

Actualment ens trobem amb un fenomen realment sorprenent per a moltes persones adultes: la proliferació de les joguines tipus monstres, amb una clara connotació bèl·lica o de violència o de poder, i amb una estètica més aviat desagradable que en alguns tipus d'aparició recent als EE.UU. arriba a uns extrems provocatius i fins i tot repugnants. El que podria sobtar més, a primera vista, és l'afecció exagerada, que sovint frega l'obsessió, que experimenten molts nens per aquest tipus de joguines.

Els mecanismes que explicarien aquesta atracció dels nens consistirien, d'una banda, en la novetat, de què parlàvem més amunt, potenciada, no cal ni tan sols esmentar-ho, per la influència de la televisió; de l'altra, en el fet que els nens poden dominar en els seus jocs aquests monstres que els captiven i alhora els produeixen una certa por; manipulant-los i fent-los fer el que el nen vol, aquest se sent poderós i dominador i aconsegueix alliberar-se en certa manera del sentiment de por. Aquests monstres serien els descendents actuals de les joguines i imatges del passat (soldadets de plom, bruixes-titelles, fades o ogres dels contes) que tanta fascinació causaven en el nen en el pla mental o manipulatiu, perquè el feien sentir valent, astut, bo i justicier, ja que sempre els bons triamfaven sobre els dolents.

Des d'un punt de vista social, no hi ha dubte que aquestes joguines són reflex dels aspectes dominants de la societat actual. Tots aquests monstres són guerrers i representen valors si més no dubtosos com el bel·licisme, la força bruta, l'horror, la violència, l'ànima de poder, implícits en la imatge de tots aquests personatges i reforçats, a més, pel llenguatge emprat en la denominació de les seves característiques (puny de ferro, puny demolidor, líder diabòlic, enemic de tothom, mestre terrorífic...).

En tot temps les joguines han estat un producte social, reflex de la cultura i costum d'un poble i, fins i tot, de la seva ideologia. Actualment, però, no podem parlar només d'un poble o país, sinó que hi ha una invasió de productes supranacionals, amb uns valors o contravalors estesos arreu del món, fruit d'una societat competitiva, que exalta el poder per damunt de tot, violent i consumista, que per poder vendre i dominar més es fa com més va més competitiva i violent... I a través de la televisió, el cinema i les joguines, entre altres mitjans, aconsegueix, deliberadament o no, banalitzar la guerra, la violència i, en l'últim extrem de manca de sensibilitat humana, l'horror mateix en tots els seus aspectes des dels ètics fins als estètics. I el risc d'aquesta banalització pot resultar greu. ¿Podem imaginar les conseqüències d'una humanaitat a qui no horroritzin les injustícies i crims dels quals, cada dia, tenim coneixement?

INVITACIÓ A LA POESIA

Gabriel Janer Manila

Tanmateix, el nostre segle haurà aportat a la pràctica escolar un dels paradigmes més engrescadors de la Pedagogia: l'activitat com a principi d'aprenentatge, el valor de l'observació i de l'experiència, l'afany de conèixer la realitat pels camins de la investigació i de la descoberta.

Aquest nou paradigma ha representat un canvi radical en el plantejament de l'acte didàctic, tant en la relació del mestre amb els seus alumnes com en l'actitud d'aquests davant els treballs que proposa l'escola. La figura d'aquell ensenyant que repetia incansablement els continguts científics que havia emmagatzemat al llarg de molt de temps ha donat pas a un altre perfil: el del mestre capaç d'estimular la recerca, de proposar un programa d'activitats atractives, de promoure l'aprenentatge com una conquesta quotidiana a través de la qual hom adquireix la capacitat de reflexionar sobre la vida.

De bell principi, l'activisme pedagògic implicava el cultiu dels sentits. Es tractava, doncs, d'exercitar-los, els sentits, d'obrir-los a la realitat amb la intenció de captar-ne la informació total: els renous, els colors, la tonalitat de les coses, l'olor dels animals, el perfum de les flors, el gust del menjar, la percepció del clima... Lentament, en el projecte didàctic de l'escola activa vingué a penetrar-hi un altre factor, certament revulsiu: el joc com a força que es troba en la base de la cultura. També en la base de la

vida dels homes: el joc de temptar l'equilibri, el joc de penetrar en la coneixença del cos, el joc de descompondre la realitat amb la intenció de tornar-la a compondre de bell nou sota un altre ordre, el joc de numerar les coses i comptar-les, el joc d'aprendre que les paraules estimulen el pensament i esperonen la imaginació.

El joc amb les paraules es troba en la base de l'aprenentatge de la llengua: l'infant que assaja de parlar explora i recrea els sons que el seu aparell fonatori és capaç de produir. Es tracta d'un joc amb la matèria primària dels mots, que constitueix una de les alegries dels nins més petits: el plaer de descobrir la possibilitat de joc amb els sons, amb els ritmes, amb la repetició de les paraules. Perquè el nivell més primitiu en què es realitza el joc verbal és el de l'articulació.

Possiblement, la força poètica de la paraula i la seva màgia sorgeixen del seu ús imprevist: paraules noves extretes d'un context i d'una significació rutinària, abocades a la regeneració a través del joc. La funció poètica suposa en pedagogia activa el joc amb la llengua: l'aprenentatge de la llengua pels camins de l'aprenentatge de la llibertat. A través d'aquesta llibertat el nin es fa receptiu a les possibilitats poètiques de la llengua, com un moviment en constant recreació. Cada vegada que el nin juga amb el llenguatge, emprèn un camí que pot conduir a la poesia; perquè la paraula és una de les pri-

meres joguines, una joguina que ens permet projectar la creativitat fins a l'infinit.

Sovint, l'única formació poètica que ha impartit l'escola ha consistit en la repetició memorística —la recitació— d'un poema de circumstàncies. A vegades, aquest poema que apreníem de memòria i recitàvem sempre que es presentava l'ocasió, ens ha acompanyat durant molts anys i ha marcat la seva petja sobre la nostra sensibilitat. Aquells que hem viscut els primers anys de la nostra vida en un ambient rural tinguerem una altra formació poètica d'extraordinària força que rebíem a través de les cançons antigues: corrandes de treball i cançons de festa, romanços vells, oracions que invocaven el favor del cel i gloses de picat, onomatopeies, embarbussaments i endevinalles... Aquesta poesia tradicional que ens arribava per la via de l'oralitat constituïa —constitueix encara— un material valuós capaç d'introduir-nos en el joc del llenguatge poètic, irremplaçable en la construcció de la sensibilitat humana.

De fet, l'ús exclusiu del text poètic amb la intenció d'exercitar la memòria o d'animar la recitació pot fer dels nostres alumnes uns éssers poèticament subdesenvolupats. Durant anys, hom ha cregut que els nins, amb un domini limitat de la llengua i, a la vegada, amb problemes ortogràfics, no eren capaços d'escriure poesia ni de parlar de poesia, perquè aquesta era —vegeu-ne el concepte idealitzant i elitista que se n'ha tingut— la més alta manifestació del llenguatge. Des d'aquesta perspectiva, la poesia només seria patrimoni d'un nombre reduït d'iniciats o d'elegits. L'ensenyant d'avui, emperò, que coneix les directrius de l'educació poètica, sap que és necessari introduir gradualment els seus alumnes en la funció poètica de la llengua i que haurà d'evitar de privilegiar certs aspectes de l'ensenyament lingüístic, com per exemple el metallenguatge gramatical i el dictat, en benefici d'aquella funció que mou l'energia creativa i l'afaiçona. Durant molt de temps els poetes —ha vingut a dir-nos Gianni Rodari— ens diran de la llengua i de les seves possibilitats expressives quelcom que mai no podem demanar als lingüistes.

Potser, entre el llenguatge poètic i el llenguatge infantil hi ha una certa similitud: la capacitat d'escapar de la lògica, aquella llibertat expressiva que permet de temptar els camins inexplorats i salvatges de la llengua. Perquè el llen-

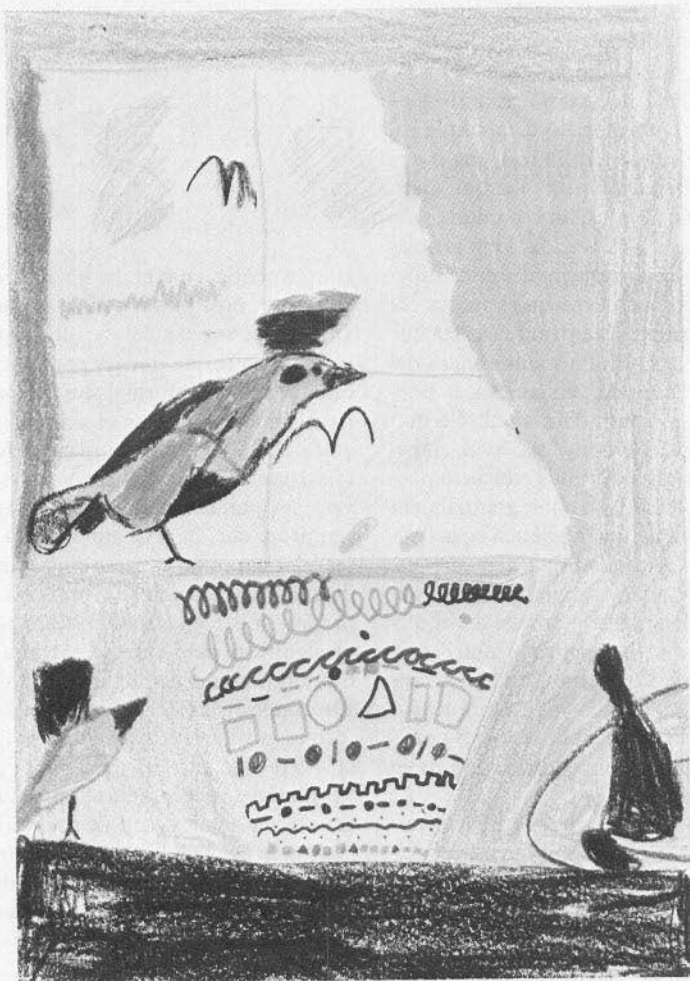
guatge poètic, com el del nin, és un llenguatge d'infinites possibilitats, obert a l'imprevist, un artifici que sorgeix del joc, de la sonoritat dels mots, de la forma que les paraules adopten en ésser escrites. Els formalistes russos ens han fet fixar principalment en el simbolisme acústic i gràfic de les paraules: el ritme esdevé el factor que subordina i «deforma» els elements del vers, les paraules posseeixen el seu aroma, el seu propi cor, la seva ànima. Són organismes vius, les paraules, capaces d'infinites cadències, d'ocultar associacions sorprenents i estranyes: perquè, si per un costat ens remeten sempre a un significat, per l'altre, es constitueixen en entitats autònomes estructurades mitjançant l'organització física del llenguatge (sons, ritmes i formes gràfiques) capaç d'alterar la semanticitat (la relació entre el significat i el significat) habitualment acceptada, i de produir altres sentits derivats únicament de les estructures formals de la llengua. Finalment, Youri Tynianov, en parlar de les línies fluctuants del significat del vers, acabarà per dir que en el poema el significat d'una paraula és determinat pel conjunt

4 de relacions entre els diversos vincles que s'estableixen amb els significats i amb les emocions.

No és estrany, doncs, que el llenguatge poètic xoqui frontalment amb els hàbits lingüístics derivats de l'escola tradicional, marcats pel seu caràcter operatiu, absolutament instrumental. Hem de destacar que la relació que s'estableix entre els mots del poema és més forta que la que s'estableix en el discurs quotidià. Allí sorgeix entre les paraules una correlació posicional que sorprèn el lector. Els mots s'il·luminen —diu Tzvetan Todorov— amb llums recíproques.

Però el poema acaba per esdevenir un tot harmoniós a l'interior del qual les peces del puzzle s'ajusten perfectament unes a les altres, mentre es remetent a un nus simbòlic que les acorda.

En definitiva, allò que defineix el poema és, ultra la condensació expressiva, la seva gran riquesa d'energia evocadora. S'hi concentra un registre d'experiències humanes, il·limitat i vast, una gamma de sentiments, d'irrepetibles concepcions històriques, d'emocions altrament perdudes de forma irremeiable. Es tracta d'una autèntica fenomenologia de la percepció. O és una veu vivent, l'eco, potser, de la meua veu secreta. D'aquí que hom pugui parlar de poesia i experiència històrica en el sentit en què hi convergeixen les íntimes, personals coneixences, i que Geoffrey Hartman hagi escrit que llegir un poema és com caminar sobre el silenci d'un volcà. De sobte, ens adonem que porta una càrrega d'història i descobrim la vida subterrània de les paraules.

Tot això no vol dir que els nins hagin d'ésser forçosament poetes. A l'escola s'hi dibuixa, i s'hi fa teatre, i s'hi canta... Ningú, emperò, no pensa que l'escola hagi de convertir aquells nins en dibuixants, o actors, o cantants professionals. Fer poesia és una necessitat de l'home i l'escola ha d'ajudar-lo a satisfer-la amb la convenció que allò que importa no és el resultat, sinó el procés. Es tracta de promoure la creativitat pels camins de la llengua, d'aprofitar la curiositat que hom sent per les paraules, d'estimular-ne l'ús divergent, car el comportament creatiu no és un do dels déus, sinó quelcom que pot aprendre's i estimular-se des de l'escola. Ens cal, per tant, reflexionar quant a les possibilitats d'estímul —l'escriptura poètica del nin no existeix fins que la imaginació no és provocada—, sobre la inhibició que els mass-media exerceixen en la imaginació. Es tracta de veure fins a quin punt el mestre pot motivar-la, la creativitat, de comprendre que no és una facultat in-mòbil.

Aquesta mobilitat de la imaginació vinculada al procés de creació i recreació lingüística fa que considerem el llenguatge verbal com un arbre carregat d'energia, capaç de fer brotar contínuament fulles noves. El joc, llavors, esdevé un ritual de provocació, un artifici que neix de l'imprevist, d'allò que és insòlit, de l'absurd i també d'allò que és real, obert a infinites possibilitats.

Però aquesta exploració màgica a través del llenguatge facilita la construcció de la sensibilitat humana. El llenguatge poètic exerceix una funció fisiològica —ha escrit Georges Jean—, perquè no es conforma a despertar la sensualitat, sinó que la construeix i l'afaiçona gràcies al

joc amb els significats, amb els ritmes, amb les imatges... El llenguatge poètic combina i relaciona simultàniament el significat de les paraules amb la seva articulació sonora, amb la situació que la paraula adopta en la frase, amb la disposició sobre la pàgina, la distribució de les paraules en un espai concret. Tots aquests elements participen en la construcció del missatge poètic en la mesura que s'interrelacionen. I així és com el llenguatge poètic reclama l'íntima relació entre el text i la musicalitat del mot, del vers o de l'estrofa.

A través d'aquest joc amb la paraula, els nins descobreixen alguns aspectes de la realitat que s'haurien mantingut obscurs. De sobte, el poema desencadena un sistema complex d'associacions que, generalment, l'ús normal de la llengua és incapaç de suscitar. Les emocions que la poesia provoca es relacionen amb aquella llum recíproca de què parla Tzvetan Todorov amb què s'il·luminen les paraules. Sorgeix entre els mots del text poètic una relació —la correlació posicional— més profunda que la que s'estableix en el discurs quotidià. El llenguatge poètic ens sorprèn per la densitat del seu significat. Perquè no hi ha cap forma de comunicació humana com el llenguatge poètic, capaç de conservar un aspecte oblidat del patrimoni cultural dels homes, la secreta, il·limitada gamma de matisos que configuren la intimitat de l'home: les formes històriques, personals, irrepetibles, a través de les quals cadascú capta i sent la realitat. Es tracta, doncs, d'una fenomenologia històrica de la percepció, com un immens catàleg on es recullen els sentiments humans més subtils i les emocions, que d'altra manera s'haurien perdut irremeiablement.

APROXIMACIÓ A LA POESIA A TRAVÉS DEL JOC

Ramon Besora

Ara farà deu anys, després d'unes experiències que vaig dur a terme a l'escola a partir de la poesia de Miquel Martí i Pol, escrivia un article a «Perspectiva Escolar» núm. 30 que es titulava *Poesia i creativitat*. Ara se'm demana reprendre el fil d'aquell article. Al cap dels anys, encara considero vàlides les raons que exposava per argumentar que l'actitud poc entusiasta dels infants i joves respecte a la poesia ve marcada per uns hàbits pedagògics poc adequats. S'ha millorat, s'han fet intents prou reeixits, però en general es presenten mil dubtes a l'hora de les consideracions que feia.

Si la literatura ja sol entrar dins els plans d'estudi per una certa necessitat de cobrir una àrea important de dades de cultural general, la poesia s'ha vist particularment afectada per la peculiaritat del seu llenguatge, i més davant d'altres gèneres, com podria ser la novel·la, que usualment tenen més acceptació.

L'anàlisi d'aquesta actitud ens fa veure que:

- massa sovint hem enfrontat en fred el nen amb la poesia i per això aquesta se li ha revelat com una fortalesa inexpugnable, i s'ha creat una actitud distant;
- s'ha presentat la poesia sota un enfocament excessivament centrat en l'examen dels aspectes més teòrics (ritme, rima, estrofismes, etc.);
- hi ha una manca d'incentius personals.

Davant d'aquests fets, i per tal de trencar el distanciament esmentat, cal formular nous objectius amb l'exigència d'uns canvis substancials en les activitats de la classe de llenguatge, en els principis d'organització d'aquestes activitats, en els continguts i en els mètodes de treball.

Cal oferir les suficients oportunitats de captar sensorialment la realitat objectiva del poema, per tal de facilitar la penetració en l'essència de les coses, fets o fenòmens que en són el nucli.

Per això pretenem exposar en aquest article un seguit de propostes que facilitin un aprenentatge de la llengua i els seus recursos superadors d'una concepció estrictament normativa: l'ús creatiu de la paraula, l'alteració de la seva estructura per generar un rendiment estètic més alt o un poder evocatiu més gran, la lliure associació de mots, cal·ligrames, inversió i plagi de text cercant-hi noves formes de significació...

Enfront del pensament convergent, convencional, mecànic i reproductor, l'escola ha de potenciar el pensament divergent, creatiu, innovador, lliure, productor, etc. La creativitat es basa fonamentalment en la disposició del subjecte i necessita d'un clima de seguretat i de llibertat per a expressar-se. El nen ha d'adonar-se que la poesia és una expressió lliure, no el fruit de la rigidesa normativa, i hem d'evitar que facin una caricatura dels poemes rimats dels adults. El poema no és de cap manera una as-

sonància o un nombre de síl·labes, sinó l'expressió d'un pensament. El poema és allò que l'autor veu, sent, experimenta quan tanca els ulls, quan vol escoltar els reflexos misteriosos del món. Per això el mestre ha de ser l'element provocador, ha d'aconseguir un entorn favorable per fomentar un clima creatiu, de joc, d'improvissació i enriquir-lo amb estímuls adequats, sensibilitzar-lo respecte als estímuls ambientals, amb les seves relacions amb el medi, perquè reaccioni d'una manera sensible davant el que veu, sent, toca, olera, escolta. Fer-lo més sensible a la seva pròpia experiència motivarà la seva expressió i com més elevat sigui el nombre de relacions sensibles que estableixi millor serà la seva comprensió de les coses i enriquirà la seva vida.

Aquestes reflexions van motivar que ens aventurés a organitzar un «Taller de poesia i creativitat», que culminaria amb l'exposició «Sarpingàlia» que fa ja més d'un any corre itinerant per les poblacions de Catalunya. Junta-ment amb Jordi Junyent, que procedia de l'àrea de plàstica i mestres de diverses escoles que es van interessar pel taller, vam intentar relacionar la literatura amb les arts plàstiques tot partint de diversos elements, la matèria dels quals podíem explorar a través del joc: el ferro, la corda, el plàstic, el suro, el guix, el cartó, el paper, la fusta, la roba, el pa, els fideus, el pastís... Algunes de les realitzacions es van fer amb la col·laboració de gent de l'ofici: el ferret, el forner, el pastisser, etc., així aconseguíem d'incorporar diversos artesans a la nostra experiència. Els mestres assistents ens reuníem cada quinze dies per avançar en les propostes, enriquir-les i analitzar els treballs dels nostres alumnes. El resultat és un clar exponent de la creativitat dels nens i ens mostra la seva aproximació a la poesia a través del joc. En Miquel Martí i Pol en presentar l'exposició deia: «... En «Sarpingàlia» hi ha la voluntat ferma de desvetllar la sensibilitat i de potenciar-la, que constitueix un repte constant a la imaginació».

Si els mestres, l'escola, som capaços d'aconseguir un clima lúdic en totes les activitats escolars, la imaginació de l'infant es mostrarà lliure, vigorosa i creativa davant les nostres provocacions.

Per estimular el pensament divergent, la frescor expressiva proposem:

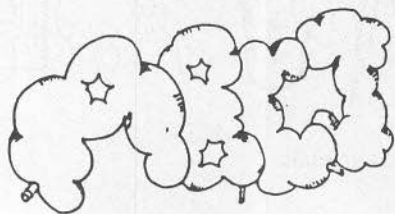
—jocs de lletres

—jocs de paraules
—experimentació poètica

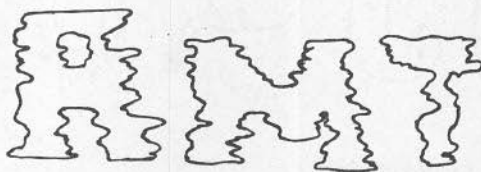
Jocs de lletres

Ens proposem jugar amb la forma de les lletres i crear abecedaris tot partint de formes d'animals, vegetals, d'estrís quotidians...

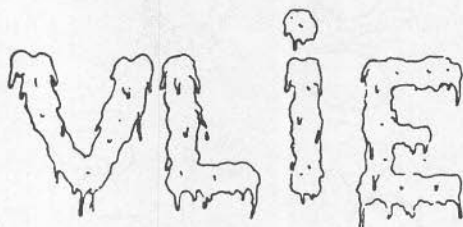
Lletres que s'inflen

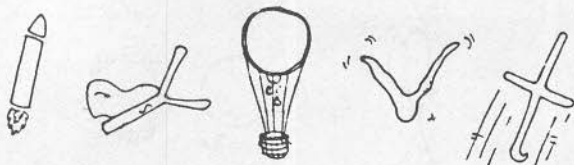
Lletres que s'aixafen

Lletres que es desgelen

Lletres que volen

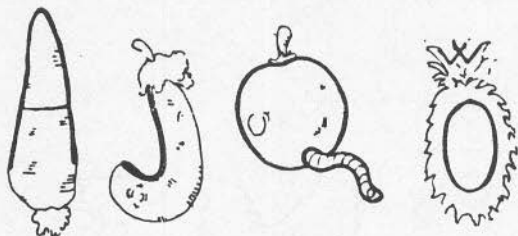

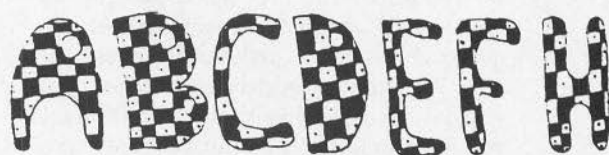
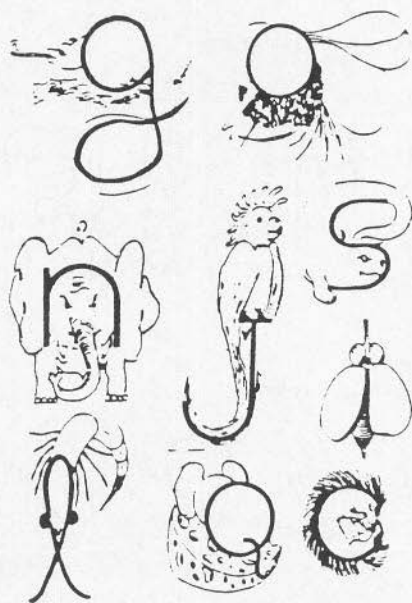
Lletres escolars

Lletres vegetals

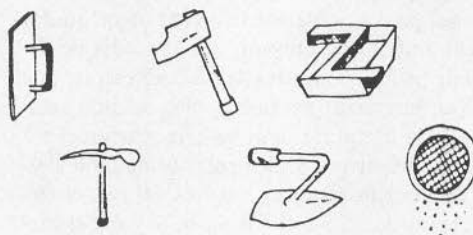
Lletres animals

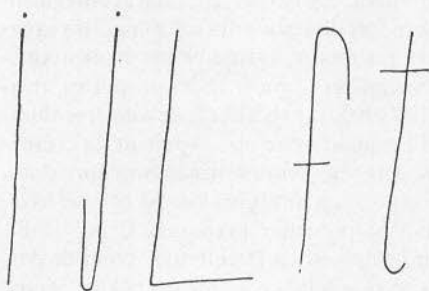
Lletres de «Diari»

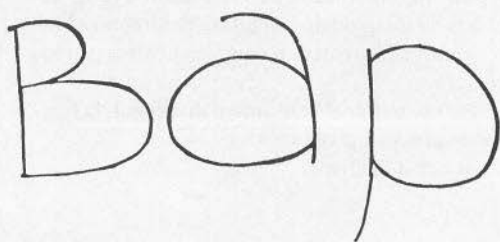
Lletres treballadores

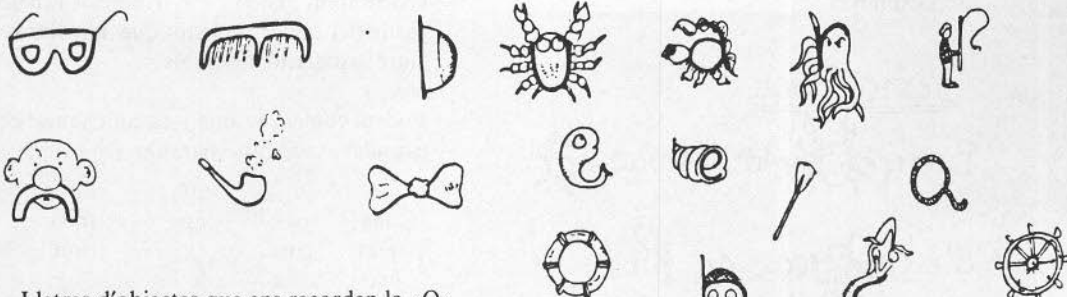

Lletres que s'aprimen

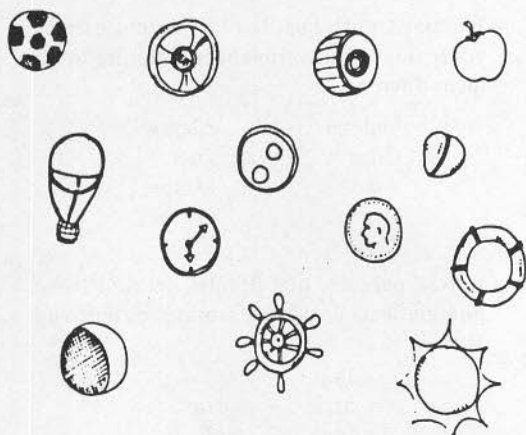

Lletres que s'engreixen

Lletres d'objectes que ens recorden la «O»

Aplicació pràctica:

Després d'inventar diferents abecedaris, els nens poden escriure un poema, o bé buscar-ne un d'adequat per a cadascun dels temes, substituint algunes lletres per les que ells han creat. Així, per exemple: El poema «El cavallet» d'Apel·les Mestres ha perdut totes les lletres «O». Cal substituir-les pels objectes que ens recorden aquesta lletra:

EL CAVALLET

Un cavall tinc a la quadra
 c m cap altre n'hi hagi al m n;
 h p! h p!
 al gal p! al gal p!
 ...

És m ll vell, per n imp rta;
 n en sí un altre c m aquest.
 Arri, arri, cavallet,
 h p! h p! cavallet, cavallet!
 ...

Apel·les Mestres

Ara utilitzarem les lletres del mar per substituir-ne algunes del poema «Seria bonic» de Josep Espunyes.

Seria bonic

Bargu eta lleuger

d'escoru rca de Ri,

que parus la vela,
al vuent de garbu.

si mai surts a umar,

Ca p a un nu destí,

en ubusca de Somnis

que no undran fi...

per qu de passatg

no em puertes a mu?

Josep Espunyes.

Jocs de paraules

Es tracta en aquest cas, després del joc amb les lletres, de jugar amb la paraula i a partir de la paraula, indagar en el significat de les formes, treballar el vocabulari fantàstic. Cada nou significat pot esdevenir un descobriment:

- Alterant l'estructura destruïm, mitjançant el joc, els camps semàntics convencionals.
- Explorarem les possibilitats d'una paraula de formar altres paraules compostes.
- Tractarem d'unir les paraules a les coses que representen explorant el misteri entre els significants i el significat.

—Intentarem que el cos físic dels versos, paraules, lletres, esdevingui protagonista.

—Procurarem generar un sentiment estètic a partir del poder evocatiu que sorgeix de la lliure associació dels mots.

Exercicis

Podem començar amb jocs com aquests:

—paraules «creixents» paraules «minvants».

a	o	porta	atona
ma	os	port	tona
mar	cos	por	ton
mare	cosa	or	to
marea		o	o

—Buscar paraules que, desplaçant una de les seves lletres, es converteixen en paraules totalment diferents.

Galeria	Alegria
Cosa	Osca
Amor	Mora
Sostre	Ostres
Terra	Errat

—Buscar paraules que llegides del dret tenen un significat i llegides de l'inrevés en tenen un altre.

llop	-	poll
arròs	-	sorra
llom	-	moll
sac	-	cas

L'acròstic és una composició poètica en què les lletres inicials de cada vers formen un mot. Als nens els agrada assajar amb el seu nom:

ROSA

Rialla vermella
Oberta al matí,
Sou com una estrella
Al cel del jardí.

—Convertir paraules simples en compostes i escriure el nou significat.

Arcbotant: Suport d'acer en forma de V.

Arc botant: Arc que bota i rebota. Serveix especialment per a caçar cangurs.

Estribord: Costat dret d'una nau.

Estri bord: Estri bastard, s'ignora qui el va inventar i no se sap per a què serveix. I com que no se sap, és bord i inútil.

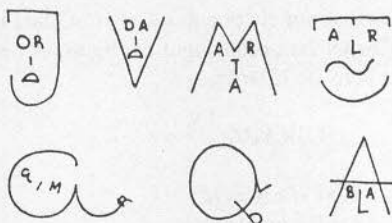
Proa: Part davantera del buc d'una nau.

Pro a: Campanya pro «A» organitzada per l'associació d'ases. Reivindiquen la A com a vocal única.

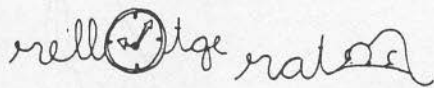
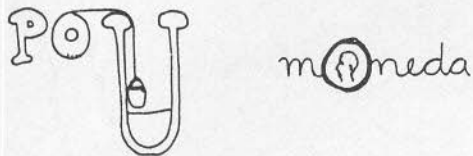
—Fer frases en què la primera paraula tingui una sola síl·laba, la segona dues, la tercera tres...

La meva girafa africana esternudava
1 2 3 4 5
exageradament
6

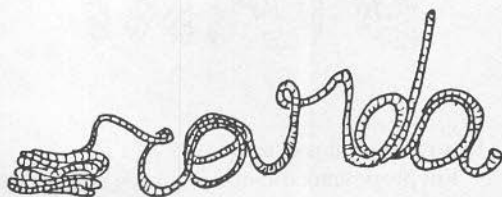
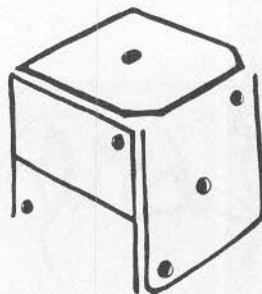
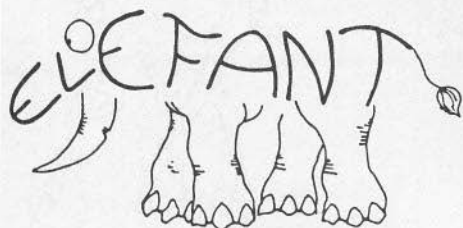
—Paraules retrat

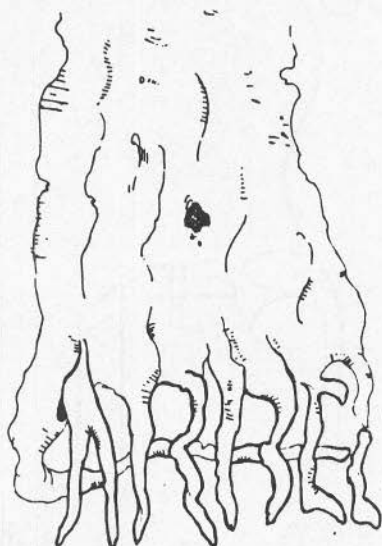

—Paraules en què una de les seves lletres sigui el dibuix

—Paraules imatge

Experimentació poètica

Ens proposem estimular la creació partint de la recreació amb l'objectiu d'arribar a comprendre el procés que ha seguit el poeta en l'elaboració del text i signifiqueu un acostament al missatge poètic.

Cal·ligrames

El cal·ligrama és un text, generalment poètic, en el qual la disposició gràfica dels elements

suggereix o es relaciona d'alguna manera amb el tema del poema.

Aquests poemes-dibuixos es remunten al naixement de l'escriptura, quan escriptura i pintura es confonien dins la composició de pictogrames. «Els artificis tipogràfics portats molt lluny, amb una audàcia gran, tenen l'avantatge de fer néixer un lirisme visual que era quasi desconegut abans de la nostra època. Aquests artificis poden anar encara molt lluny i consumir la síntesi de les arts, de la música, de la pintura i de la literatura...» —diu Apollinaire.

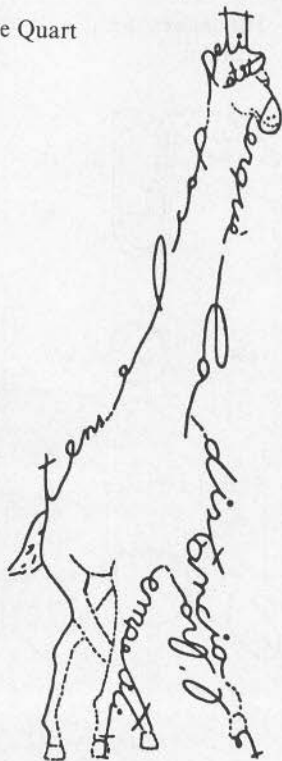
El cal·ligrama, doncs, vol atènyer una visió total de l'expressió artística on les imatges visuals i sonores es responguin per millor encerrar la realitat.

Vegem com els poemes de Pere Quart i Josep Carner han esdevingut cal·ligrames de mà d'uns nens de 12 anys.

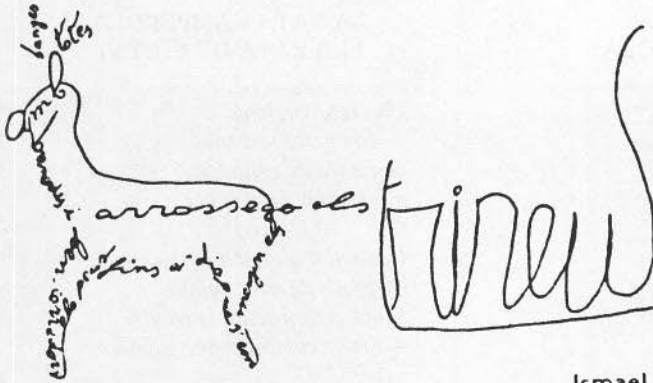
GIRAFA

*Tens el cap petit
perquè la distància
te l'ha empetitit.*

Pere Quart

Josep

Ismael

EL REN

*Amb banyes totes brancades
i ben corredors els peus,
fins el dia que se'm mengin
els arrossego els trineus.*

Josep Carner

Després de la lectura de «Tirallonga de monosíl·labs» de Pere Quart, uns nens de 12 anys van escriure aquests versos:

FA MAL TEMPS

—Noi,
fa mal temps!
Veus la llum
del llamp?
Sents el so
del tro?

—És de nit
i tinc por.
Ep!, se sent
un crit!

—És el vent.

—*I el vent fa crits*
i els crits fan por.
El foc fa fum,
i ja tinc fam.

—*Ja surt el sol,*
ja no tinc por,
ja no tinc fam.

Fa bon temps.

SÓC UN NEN

Jo sóc un nen
de més d'un mes
que et diu qui és.

Tinc un sol nom,
un nas molt prim
i en el meu front
hi cap un bes.

Sóc fill de l'Est
i tinc cinc dits.
Si tu m'ho dius
faig un gran crits.

Finalment, amb l'exercici col·lectiu d'inversió de la faula de La Fontaine, versió de Xavier Benguerel, es pretenia refer el camí del creador tot creant un nou poema. L'esforç que requereix desxifrar forma i contingut els va fer prendre consciència de la funció global de tots els seus elements, de la precisió i sonoritat de les paraules. Es pot dir que amb la nova versió es van apropiari del poema.

LA RATA DE CIUTAT
I LA RATA CAMPEROLA

*Una rata ciutadana
de refinat tarannà,
una altra de vilatana
n'invità un dia a sopar.*

*Damunt d'una estora persa
les esperava el cobert.
Penseu quin doll de conversa
van sostenir a cor obert!*

*El convit fou cosa honesta,
no pecava gens d'escàs;
però algú torbà la festa
quan eren a mig repàs.*

*Un conat de saragata
s'armà tot d'una al portal.
Cuita a amagar-se la rata
de ciutat, l'altra fa igual.*

*Quan va extingir-se la fressa,
surten de l'amagatall;
i fa llavors la mestressa:
—Acabem-nos aquest tall.*

*—Ja en tinc prou, diu la pagesa;
demà us invito al meu cau:
no gasto tanta finesa
ni cuino com a palau;*

*però res no em ve a interrompre;
menjo de gust i a pleret.
Us ben regalo el banquet
que un sobresalt pot corrompre!*

Versió de Xavier Benguerel
de la faula de La Fontaine.

LA RATA CAMPEROLA
I LA RATA DE CIUTAT

*Una rata vilatana
de camperol tarannà,
una altra de ciutadana
n'invità un dia a sopar.*

*Damunt d'un tou d'herba seca,
rosegalls de nous i glans.
S'indignà en veure la teca:
—Els de camp són poc galans.*

*El convit, cosa funesta,
resultà bastant escàs.
Es veu venir la tempesta,
li puja la mosca al nas.*

*Un conat de saragata
s'armà tot d'una al catau.
Es mostra irada la rata
de ciutat, l'altra vol pau.*

*—Sabeu que és cosa molt sana
per a satisfer la gana
el bon menjar que ens procura
la sàvia i rica natura?*

*—No n'hi ha prou, diu la burgesa;
demà us invito a ciutat:
sabem tractar amb més finesa
i degustar un estofat.*

*—Al camp res no em ve a interrompre;
menjo de gust i a pleret.
Us ben regalo el banquet
que un sobresalt pot corrompre!*

Inversió: text col·lectiu fet
per nens i nenes.

Tot plegat pretén ser un repte constant a la
imaginació.

INICIACIÓ A LA POESIA. PARVULARI I CICLE INICIAL

15

Escola Nabí

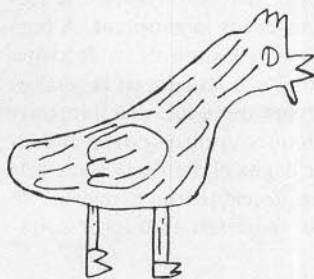
Presentem aquí una breu explicació sobre la iniciació de la poesia a les classes de parvulari i de cicle inicial mitjançant una sèrie de recursos encaminats a fer viure la poesia com una possibilitat més d'expressió personal. Bàsicament ens ha interessat molt d'aportar bona quantitat de poemes amb la finalitat de fer veure que per als nens poden ser poètics alguns elements senzills de la vida quotidiana, un animal, un nino, els arbres, el sol, la lluna, etc. i, en conseqüència, qualsevol mestre (per novell que sigui) juntament amb els seus alumnes pot endinsar-se en el món de la poesia.

És ben cert que la feina de l'escola no és, específicament, la de crear poetes. No obstant això, sí que és feina de l'escola introduir els nens en el complex cultural de la societat a la qual pertanyen, del qual la poesia és una manifestació molt important. L'acostament a la poesia no es pot fer presentant-la com a quelcom que és lluny; al contrari, cal fer viure-la com una possibilitat més d'expressió. Així, doncs, la poesia a l'escola l'entem com una activitat per mitjà de la qual el nen pot definir-se a si mateix i el seu context. Però és impossible dir que els nens són capaços d'entendre el món i de descriure'l «poèticament» si no hi ha hagut un treball d'apropar-los a una actitud estètica, si aquests nens no viuen situacions múltiples en les quals puguin desenvolupar aquest coneixement.

En conseqüència, cal potenciar tota mena de situacions que ajudin els nens a entendre el món que els ha tocat de viure, d'expressar la seva particular situació davant d'aquest món, d'utilitzar

Tres per tres nou
acaba de néixer un ou.
s'ha trencat
i ho hem celebrat,
ha sortit un pollet
ben groguet.

Paula c. 6 anys

16 diversos codis i llenguatges per tal de poder formalitzar el seu pensament. El treball d'expressió musical (totes les cançons que es deriven a partir de determinats poemes) i d'expressió plàstica (feines d'il·lustració i interpretació gràfica dels poemes) són situacions molt pròximes a l'observació i expressió poètica.

Motivació

De la mateixa manera que expliquem contes als nens, els cantem cançons, els expliquem notícies,... els mestres els diem poemes, ja siguin d'autor, ja siguin d'altres nens de l'escola. Aquests poemes poden ser dits pel gust de dirlos, com a complement d'un estudi, com a reflexió d'un canvi d'estació, a partir d'una vivència que ens hagi colpit,... En fer la comunicació d'aquests poemes ens fixem en les expressions de caire poètic, en les seves imatges, en la seva musicalitat,...

Posteriorment, un altre element motivador pot ser l'observació de la realitat: un animal, una planta, un paisatge, un passeig sota la pluja, un passeig dintre la boira, observar qualsevol fenomen, qualsevol esdeveniment, etc.

Les audicions de música sempre ofereixen un gran ventall de possibilitats de treball interdisciplinari. També són una bona motivació i inspiració a l'hora de fer poemes.

Per als nens de parvulari i de cicle inicial la festa de la poesia, la festa dels Jocs Florals, també és una magnífica ocasió de veure la importància i valoració que es dóna a la poesia en el marc escolar. És una festa amb tota cerimònia. Hi ha la reina dels Jocs Florals, que va engalanada amb flors i està acompanyada pels mestres en gai saber. Durant la festa els nens surten a dir els poemes al públic (aquest públic és compost per tots els alumnes de l'escola, llurs professors, pares, convidats,...) La comunicació dels poemes pot ser feta mitjançant la lectura o després d'haver-los memoritzat. A partir de la festa dels Jocs Florals es confecciona una revista d'escola, «El Balcó», en la qual es publiquen els poemes, que a més són il·lustrats amb diferents tècniques. Amb els poemes no seleccionats per ser llegits el dia de la festa dels Jocs Florals es confeccionen unes revistes de classe en les quals apareixen amb les il·lustracions adients.

La motivació més important serà, però, la valoració que fem els mestres del que diuen i del que escriuen els nens lliurement. Encara que no hem d'oblidar que perquè els nens facin, cal un temps. Per això serà necessari que a les estones de treball lliure el fer poemes sigui una activitat més dins del gran ventall de possibilitats de treball.

Realització

Per fer un poema no hi ha una fórmula, ni un codi, ni uns exercicis,... perquè és quelcom que es mou en el nivell de la intimitat, de les emocions, dels sentiments,...

Els nens estan avesats a sentir poemes recitats per la mestra o per altres nens, així mateix des de ben petits ja assisteixen i participen en la festa dels Jocs Florals de l'escola. En conseqüència, ben aviat les criatures, per petites que siguin, s'animen també a fer poemes. A la primera són poemes orals comunicats al grup-classe o al mestre en particular. Aquests poemes que el nen ha dit són transcrits en un pa-

per (la transcripció la fa el mestre en els casos dels nens que no saben escriure; a mesura que els nens van fent la descoberta del mecanisme de l'escriptura ja els comencen a escriure ells sols).

Potser la clau per al desvetllament de la poesia en aquestes classes de parvulari i de cicle inicial és, únicament, donar la possibilitat als nens d'expressar la realitat després d'haver-la mirat amb uns ulls diferents de quan fem conversa, o un estudi, o una descripció.

Punts de partida

Els punts de partida per a la realització d'un poema són diversos.

Una de les primeres coses en les quals es fixen els nens és les semblances de les paraules i així neixen els rodolins.

*Oriol mussol
cara de cargol.*
E.A. 4 a.

*La Caterina
menja una mandarina
molt fina.*
S.R. 6 a.

Mitjançant els seus poemes els nens van descobrint la màgia de les paraules i la musicalitat que comporta la seva combinació.

*La petxina
petxineta
és al mar
sense menjar
es troba
un peix tauró
i se'l menja
de bon grat*
B.V. 5 a.

*Tres per tres nou
acaba de nèixer un ou
s'ha trencat
i ho hem celebrat
ha sortit un pollet
ben groguet
amb un llacet vermellet.*
P.C. 6 a.

A partir d'una notícia que hagi explicat un nen, poden derivar-se poemes. Per exemple:

Notícia:

*En Guillem quan buscava un tresor
va fer sang a un cuc de terra.*

C.V. 4 a.

Poemes que va desencadenar:

*Olorant el mar
si veus el sol i l'aigua brilla
ja has trobat el tresor.*

M.M. 4 a.

*Si tanques els ulls
amb dos ganivets rasques a terra
surten collarets d'or.*

A.C. 4 a.

A voltes fan poemes que són fruit d'observacions directes de fenòmens físics.

*Jo ja sé com saps que ets gran!
et mires al mirall.*

O.F. 4 a.

*Quan veig el lloc
els ulls em brillen
jo vull jugar
amb els ulls enlluernats
jugo a tocar l'aigua
però quan
toco l'aigua amb la mà
ja no torno a veure
els meus ulls.*

B.N. 6 a.

Altres vegades els nens, ja de ben petits, expressen sentiments i relacions afectives.

*Si aquest nino
fos una persona
jo em casaria amb ell
i saps per què?
perquè me l'estimo molt.*

E.A. 5 a.

Per algunes criatures són elements poètics alguns fenòmens de la naturalesa que no entenen (el dia, la nit, la lluna, el sol, la pluja, els estels,...) i els quals doten de vida i de comportaments humans.

*El sol és el nòvio de la lluna
el sol és el rei de la llum
la lluna és la reina del cel.*

J.M. 5 a.

*Quan el sol se'n va a dormir
amb el seu coixí daurat
surt la lluna
amb el seu vestit de «boda».*

G.V. 6 a.

*Les botes de pell
van caminant
pel camí de l'hivern.
Darrera vénen les sabates
de la primavera.*

A.R. 7 a.

Altres vegades parlen amb els ulls de la imaginació i aconseguen imatges realment reeixides.

*El guix balla quan escrivim
i toca la trompeta quan guixa.*

A.B. 5 a.

*Colònia
com és que no tens nòvio
si fas tan bona olor.*

N.M. 6 a.

*La gota d'aigua
sembla una ametlla
transparent i mullada.*

P.C. 6 a.

*Dalt d'un arbre,
EL MISTERI.
Aquell que enlluerna la lluna,
que fa volar els ocells,
que fa volar els ocells,*

*que converteix les fades i els prínceps
que maten les bruixes,
i ho fan tot bé.*

E.V. 7 a.

Però per damunt de tot hi ha el goig dir, de comunicar-se.

*Una vaca
no treia llet
tirava formatge
a la galleda.*

J.A. 5 a.

*S'encenen els llums
ara sí
ara no.
És l'intermitent.*

R.R. 6 a.

*Quan els nens dormen
es tornen a despertar
perquè les tempestes sonen.*

O.A. 6 a.

*Si jo pogués estar dins del meu cos
veuria el meu cor
de color vermell com una magrana
i jo el partiria i entraria dins,
veuria un castell de color blau,
blau com el cel.
Si jo pogués entrar dins del castell
veuria un jardí ple de roses
de tots colors.*

E.M. 7 a.

En definitiva, voldríem dir que a l'escola la poesia ha de tenir un lloc instituit dins del context escolar: dir poesies, fer-ne, comparar-les,... han de ser situacions habituals en la dinàmica de treball. L'actitud del nen serà, aleshores, oberta i protagonista.

LA POESIA AL CICLE MITJÀ

19

M. Antònia Colom i Farré

De quina manera es pot treballar la poesia a l'Escola? Tenim la impressió que no hi ha una resposta concreta per a aquesta pregunta i que els mestres anem donant cops a les fosques quan entrem en aquest camp. L'expressió creativa del nen és com un objecte delicadíssim que podem malmetre i espatllar en les seves primeres manifestacions. Però tampoc no ens podem deixar paral·litzar per aquesta por i potser val més que engresquem els nens a escriure mirant què els podem ensenyar i al mateix temps estar alerta i vigilar de no ofegar el poeta que tots ells porten dintre.

Encara que en aquest article ens referirem als nens del Cicle Mitjà, potser cal remarcar, una vegada més, que la llavor, si volem que doni fruit, cal sembrar-la des que el nen entra a l'escola.

Els fonaments de l'expressió escrita es troben en el llenguatge oral. Pensem en el valor in-substituïble de la *paraula*, en el poder de la paraula. El nen entra sense cap esforç en el món de les paraules, ho demostra amb la miraculosa adquisició del primer llenguatge, i és mitjançant la paraula que donarem al nen el que podríem anomenar «material fònic» que més endavant li servirà per a escriure.

El gust per la paraula, el joc de la paraula. Oblidem-nos primer del paper i el llapis i considerem com ho farem per traspassar al nen aquest patrimoni. Si ho aconseguim serà com

les primeres capes sedimentàries que reposaran en el racó més recòndit del seu ser i que més tard emergiran ignorades per la consciència i es concretaran en versos impregnats d'aquell contingut secret.

La porta gran per entrar en el món de la paraula és el conte, els contes meravellosos i els contes populars que per la seva morfologia van tan entrelaçats que es pot dir que formen un sol gènere. Amb els contes explicats o llegits a classe posarem la primera pedra per donar vocabulari o lèxic al nen: formes reiteratives, històries encadenades, rodolins, frases fetes, endevinalles, cançons, etc. Amb tot aquest bagatge el nen descobrirà o intuirà la màgia de la fórmula i la precisió de la paraula. Qui no es recorda de la: «Rateta, bona rateta, tu que n'ets tan boniqueta, et voldries casar amb mi, jo que sóc tan bon fadrí?», les paraules rodolen soles i el nen frueix de la reiteració i de la rima.

Abans d'aprendre de llegir el nen ja pot memoritzar poemes curts, de quatre versos, que per a ell seran una vivència sensorial, el país de Xauxa de les paraules. Més endavant, quant tindrà les eines, començarà a escriure les seves pròpies poesies, i és en aquest moment quan el mestre es trobarà que li toca fer un paper difícil i decisiu com a testimoni directe de l'aventura creativa del nen.

L'estudi, l'anàlisi i memorització de poemes és una manera d'incorporar nou vocabulari, un

mètode per treballar la comprensió lectora i sobretot per sensibilitzar el nen al món poètic. I encara que la Poesia toca sovint temes transcendents, l'Amor, la Vida i la Mort, hem de dessacralitzar-la, posar-la a l'abast del nen, jugar-hi.

Per exemple, comença a fer fred i proposem aprendre i treballar el poema «Hivern» de Ferran Agulló:

*Aquests camps sense una planta
aquests ceps que semblen morts,
seran blat, per primavera,
seran vi per la tardor.*

Els nens copien el poema en un full de paper i no es mostren gaire sorpresos. Comencem el diàleg i descobrim el sentit del text. De mica en mica tots hi posen la cullerada, i sense que gairebé se n'hagin adonat els hem anat portant cap a un món on els camps, els ceps, el blat i el vi ja són coses seves, coses properes. El poeta ens diu: «Aquest camp sense una planta», a veure, nois, què més podríem dir nosaltres?

*Aquests camps sense una fulla
Aquests camps sense un ocell
Aquests camps sense una papallona
Aquests camps sense ni un gos...*

No hi ha dubte que aquesta primera proposta és una mica rígida, però obligarà el nen a pensar en el vocabulari i a jugar amb la imaginació. I el prepararà per a un treball individual que pot donar molt bon resultat. En aquest vers hem convidat els nens a buscar *noms*, en altres ocasions podem canviar els adjectius, els verbs, els complements del nom, etc... El mateix poema ens conduirà a fer aquest joc on tot és acceptat (mentre sigui de la mateixa categoria gramatical que s'ha proposat), encara que de vegades semblin vertaderes bestieses. Cal entomar aquest raig d'idees que ens diran els nens perquè d'aquesta manera veuran que no cal imitar, que les paraules són el resultat de fer una profunda immersió en el seu interior. La poesia a l'escola ha de ser vivencial, sensorial, boja i divertida.

Si volem que els nens perdin la vergonya que a alguns els fa recitar en veu alta, cal acostumar-los a fer-ho des de molt petits. Més tard, a segona etapa, ja els costa molt més i els pro-

dueix aquella mena d'angúnia que a vegades sent la gent davant d'una manifestació artística i plena de sensibilitat, o en el pitjor dels casos poden ridiculitzar-ho o reaccionar d'una manera grollera.

La memorització de poemes també ajuda el nen a interioritzar-ne l'estructura. Una manera d'ajudar a recitar de memòria és marcar els versos a la pissarra, però sense lletra. El mateix poema de Ferran Agulló el presentem així:

.....
.....
.....
.....

En una segona sessió demanem que ho faci un nen de la classe. És sorprenent veure amb quina atenció segueixen l'estructura dels versos i de quina manera protesten si s'equivoca en posar un punt o una coma. Després, el nen que recita segueix les ratlles de la pissarra on la puntuació i la llargada dels versos li repeteixen l'estructura apresada i el preparen al mateix temps a escriure els seus propis poemes.

L'adquisició de nou vocabulari en la memorització de poesies és molt notable. Vegem-ne una mostra:

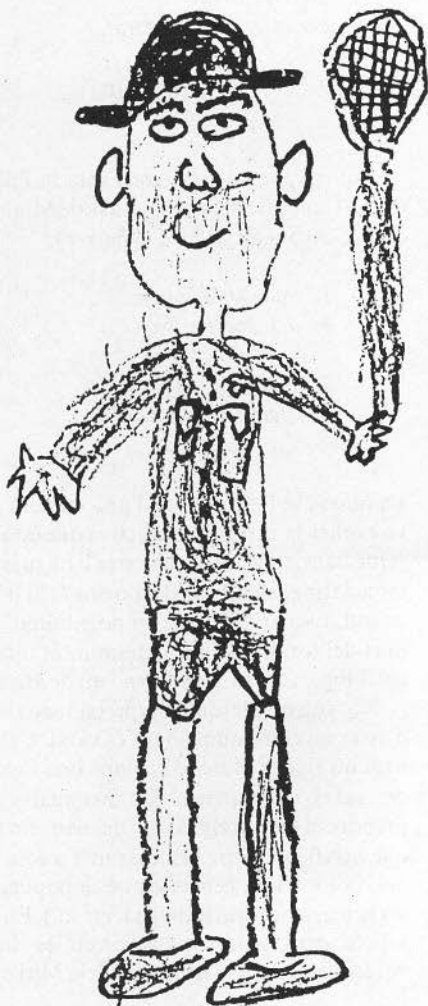
*Sota el cel espès
hi ha un pagès
que crida una donzella.
—Ai donzella del meu cor,
no te'n vagis a una altra terra!
Laia Garcia, (3r. d'EGB)*

Aquesta nena incorpora la paraula DONZELLA després d'haver treballat a classe i memoritzat «La cançó del faroner» de Miquel Desclot:

.....
*El faroner del Cap de Creus
ja sols espera una donzella:*

.....
*«Vindrà vermella fins els peus,
en una barca amb bona estrella.*

El nen fa servir d'una forma natural les paraules noves apresades a classe. En el poema següent el nen-autor utilitza l'adjectiu «grogüenc», perquè en la descripció dels fruits de tardor el vam incorporar en voler precisar el color del codony:

La forza della terra

*Io a casa da solo
desideravo avere vicino a me
il mio gattino
che miagola
e mi fa coraggio.
Sento dentro
la forza della terra
che cancella la mia solitudine.
Assomiglio ad un amento
che l'inverno resiste al freddo.*

Agostino

Un gufo

*Desidero essere un gufo
che vede le cose nell'oscurità.
Mi sento un uccello
che vola lontano.
Assomiglio ad un'aquila
che difende la sua preda
con gli artigli.*

Davide

Al buio

*Al buio per la strada,
vorrei essere una lampadina
che illumina il paese.
Sento una forza
che trattiene tutto il coraggio.
Mi sento un uccellino
che prende le briciole
nella bufera di neve
e cammino tranquillo.*

Barbara P.

*Tot el bosc és groguenc,
els cérvols corren com una llum
i els ocells canten alegrement.*

Pol Izquierdo (3r. d'EGB)

A vegades es tenen sorpreses, com les que ens van donar aquests nens fent uns plagis plens d'ironia:

*En ma terra del Vallès
tres turons fan una serra,
quatre pins un bosc espès,
cinc quarteres massa terra.
«Com el Vallès no hi ha res»*

Pere Quart

*En ma terra de Llafranc
tres onades fan un mar,
quatre barques fan un port,
cinc grans pins un bosc espès
«Com Llafranc no hi ha res»*

Pau Salses (3r. d'EGB)

EL GOS

*Fórem de primer ferotges,
parents del llop i el xacal;
i ara amics de gent humana,
defensem l'home i la llar.*

Josep Carner

LES PAPALLONES

*Fórem de primer cuquets,
parents de l'oruga i el centpeus,
i ara tenim dues ales,
volem per damunt dels homenets.*
Santi Pi-Figueres (3r. d'EGB)

La capacitat de fer aquests plagis, en uns nens d'aquesta edat, manifesta dues coses: una ampla comprensió del text i una bona assimilació de l'estructura del poema.

Abans hem dit que l'actitud del mestre en un Taller de Poesia és molt difícil. Per què? Perquè el mestre és una autoritat moral i social i això fa que el nen, d'una manera inconscient, s'apunti molt aviat a la hipocresia universalment social, la necessitat de fingir perquè el que jo faig s'assembli no al que jo sento, sinó al que penso que el mestre jutja com a acceptable.

En una classe de trenta-dos nens on van fer uns treballs de poesia lliure els temes es van poder classificar així: el sol (3 nens), les estacions (13), el mar (5), la nit (1), el bosc (2), la finestra (2), la gent (2), altres (4).

És natural que el nen tendeixi a tocar aquests temes, perquè de fet són els eternament recreats per tots els poetes, ¿però no veiem en aquesta tria la por de no agradar els altres, el que no sigui acceptat allò que a mi m'agradaria escriure? D'aquests trenta-dos poemes només n'hi va haver tres d'originals en el seu plantejament: els dos plagis abans esmentats i un altre, «El terratrèmol», que va escriure un nen recordant un petit tremolor de terra que hi va haver aquella primavera a Barcelona.

*Es mouen les parets,
homes i dones sofreixen de por.
Surten de les cases tots esverats,
Fugen de pressa com rates.*

Joaquim Gangonells
(3r. d'EGB)

Massa sovint, però, l'escola aliada en aquest aspecte, com quasi sempre, de la no-vida, s'afanya a preguntar davant d'un poema aparentment absurd: Què vol dir això?

*El nen petit diu coses
i ha mentit.
La noieta volia veure
el món per un forat,*

*però no podia
per estar dins del forat.*

Anna Sabater
(3r. d'EGB)

Aquest poema està escrit sota la influència de la «Cançó de jugar a soldats» de Miquel Desclot (*Cançons de la lluna al barret*):

*El soldadet de plom
ha descobert el món*

*L'ha vist per un forat
i es pensa que és de drap.*

La noieta se l'ha fet seu i d'una manera intuïtiva explica la situació conflictiva que està vivint. ¿Què hauria passat si el mestre li hagués volgut fer aclarir el significat del poema? ¿Si li hagués volgut raonar sobre la impossibilitat d'estar dins del forat? Li hauria desmuntat una situació il·lògica digna d'*Alicia en País de Meravelles*.

No volem dir que l'expressió escrita hagi d'ésser una anarquia on tot és vàlid. Cal que hi hagi un rigor i al mateix temps una flexibilitat per saber compartir el joc imaginatiu i comprendre el balbuzeig poètic del nen. En un cinquè nivell ja caldria estudiar més a fons la forma, la rima i els gèneres (poesia popular, poesia èpica, amorosa, intimista, etc. ...). En aquest article, però, voldríem insistir en les eines que voldríem donar als nens del Cicle Mitjà:

- El gust per la paraula.
- Lèxic (frases fetes, dites, refranys...)
- Coneixement dels contes folklòrics.
- Lectura i memorització de POEMES...

I d'altra banda, que el mestre adquireixi el geni senzill de saber oblidar el que ha ensenyat. Que en el moment de llegir les poesies que escriuen els nens d'aquesta edat el seu comentari no els talli les ales per mor d'una normativa aplicada abans d'hora. Deixem que els nens avancin, que busquin, que trobin les *paraules* precises per explicar-se; si no els ofeguem, tenen moltes coses per dir.*

* L'experiència feta amb nens de 3r. d'EGB és realitzada a l'Escola Garbí, d'Esplugues de Llobregat.

FEM-LA PETAR

«*Característiques i objectius del parvulari. Un cicle 0-6?, 3-8? Anàlisi de la situació actual*». A càrrec de Rosa Tarradellas, professora de l'E.U.F.P.E.G.B. de Girona.

Dimarts 19 de gener a 2/4 de 7

«*Una experiència d'integració dins del marc de la diversitat: C.P. Cabra del Camp*». A càrrec de Rita Montcusí.

Dimarts 2 de febrer a 2/4 de 7

«*Adaptació de l'organització de la classe a les diversitats individuals*». A càrrec de Carles Monereo.

Dimarts 16 de febrer a 2/4 de 7

«*Efectes de la utilització de la calculadora a la classe*». A càrrec de Ricard Pons.

Dijous 17 de març a 2/4 de 7

«*Expliquem contes per Sant Jordi. Últimes novetats*». A càrrec del Seminari de Bibliografia Infantil de l'A.M. «Rosa Sensat».

Dimecres 13 d'abril a 2/4 de 7

VIDEOFÒRUM

Visionat i comentari de video didàctic.

Coordina: Grup de Video de l'A.M. «Rosa Sensat».

«*Racones a parvulari i cicle inicial*». Presentat per Teresa Feu.

Dimecres, 27 de gener a 2/4 de 7

«*Les activitats aquàtiques a l'entorn del nen*». Presentat pel S.E.A.E.

Dimecres 17 de febrer a 2/4 de 7

«*La geometria a la plaça dels Països Catalans*». Presentat per Josep Llop i Jordi Quintana.

Dimecres 16 de març a 2/4 de 7

«*Aprendre a llegir i escriure*». Presentat pel Grup de Llengua de l'A.M. «Rosa Sensat».

Dimecres 20 d'abril a 2/4 de 7

«*Les colònies a parvulari i cicle inicial*». Presentat pel grup de Video de l'A.M. «Rosa Sensat».

Dimecres 18 de maig a 2/4 de 7

Informació:

Associació de Mestres «Rosa Sensat»

C/. Còrsega, 271, Pral. 3r. 2a.

Barcelona

Tels. 237 07 01 i 218 78 87.

editorial **Cruïlla**

Gran Angular

**Una col·lecció juvenil
per ampliar la visió
del món i dels homes.**

**Un estímul
per esdevenir lector.**

1. **Els escarabats volen al capvespre**/Maria Gripe
2. **El passat ha quedat enrera**/Anke de Vries
3. **L'abric verd**/Maria Gripe
4. **Els nois de Dublín**/Jean-Claude Alain
5. **El món de Ben Lighthart**/Jaap ter Haar
6. **Quin curs, el meu tercer!**/Oriol Vergés
7. **El país de més enllà**/Maria Gripe
8. **Frederic, Frederic, Frederic**/Emili Teixidor
9. **El misteri dels Farrioles**/Maria Lluïsa Amorós
10. **El poble del Gat Vampir**/Lensey Namioka
11. **Canya plàstica**/Dolors Garcia i Cornellà
12. **Hivern durant la guerra**/Jan Terlouw

Distribuïdor exclusiu: CESMA, S.A.
T. 383 10 11/08912 Badalona

Anna Soler

Aquest taller es va portar a terme als nivells de 5è i 6è d'EGB. Per què? Perquè vam adonar-nos que tot i que la poesia s'havia treballat a nivells anteriors, era el moment escaient per donar als nois nous elements.

Els nens tenien la tendència a identificar com a poesia una estructura formal, en versos, que rimés. Si el resultat últim no era aquest, restaven insatsfets i pensant que no havien pas reeixit.

Això ens va encoratjar a portar a terme aquest taller poètic a la classe i que els permetés de veure les múltiples possibilitats expressives que existien. Perquè poguessin assumir el que nosaltes preteníem, vàrem partir dels diferents tipus de llenguatge en l'expressió escrita.

Esquema primari:
 Expressió escrita
 └─ llenguatge col·loquial
 └─ llenguatge científic
 └─ llenguatge literari

No es feia servir el mateix llenguatge, per exemple, en parlar de les estrelles com a astres que per explicar una sensació de nit estelada, en un foc de camp.

Tampoc no empràvem ni el mateix to ni molt menys les mateixes paraules per escriure al batlle del nostre Ajuntament que per escriure a un company.

Proposàrem diferents textos. Ells mateixos arribaren a treure'n conclusions:

1. El llenguatge col·loquial era íntim, planer i podia tenir diferents tons.
2. El llenguatge poètic era de fet un brodat sense límits precisos.
3. El llenguatge científic era objectiu i precís.

A partir d'aquí vàrem fer servir un pla de treball concretat en el següent esquema:

1. El món i la seva bellesa
2. El nostre país
3. Oficis
4. El món dels sentiments
 └─ Estètics o plàstics
 └─ Íntims
 └─ Socials

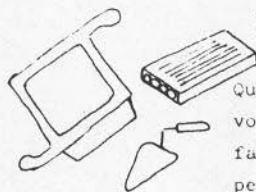
1. *El món i la seva bellesa*

Per a aquest apartat vàrem triar els següents poemes: «Un arbre» i «Maig» de Màrius Torres; «Atzarola» i «Vinyes verdes vora el mar», de Josep M. de Sagarra; «Pingüü» i «Colomí» de Pere Quart.

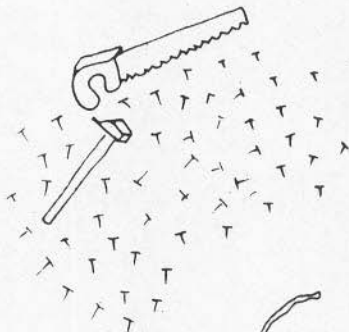
Per treballar cada un dels poemes farem servir guions diferents. Oferim com a mostra el guió de «Colomí», de Pere Quart:

- a) Fes una llista de paraules o expressions que desconeguis
- b) De què i de qui parla el poema?
- c) Interpretació de metàfores, imatges, comparacions

QUAN JO SIGUI GRAN

Quan jo sigui gran
voldré ser paleta,
faré una caseta
per poder-hi viure.

Quan jo sigui gran
faré de fuster,
tindrè un taller
amb serres i claus.

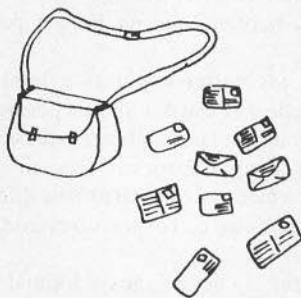
Quan jo sigui gran
seré sabater,
cosiré sabates
esclops i espardenyes.

Quan jo sigui gran
faré de carter,
portaré les cartes
a cases i granges.

il·lustració: Meritxell Sabat.

Oriol Bataller

d) Tipus de rima: consonant? Assonant? Lliure?

e) Frases utilitzades pel poeta:

curtes — senzilles
          — complexes
llargues — senzilles
          — complexes

f) Adjectius utilitzats
Quantitat

Se'n poden posar altres al seu lloc?

g) Verbs:

N'hi ha gaires?

Expressen moviment o quietud?

h) Puntuació:

Hi ha molts signes de puntuació?

Són importants per a interpretar el poema?

g) Fes un poema en què el protagonista sigui un animal. De primer fes-lo amb rima consonant i després refes-lo amb rima lliure.

2. El nostre país

En aquest apartat, hi vàrem incloure: «El pi de Formentor» de Costa i Llobera, «La fageda d'en Jordà» de Joan Maragall i «Altafulla» de Marià Manent. Presentem la proposta per a treballar «La fageda d'en Jordà»:

- Subratlla tots els verbs que trobis
- Fes dues columnes amb el llistat dels verbs. En una hi poses els que creus que indiquen quietud, repòs, benaurança. A l'altra els verbs que indiquin moviment, inquietud. Quina és la llista més nombrosa?
- Llegeix els primers vuit versos del poema lentament. Intenta captar l'estat d'ànim que ha volgut expressar el poeta. Després refés els versos de manera que expressin just el contrari. Què et sembla el resultat? Tens la mateixa sensació? Per què?
- A partir dels vers: ...«Li agafa un dolç oblit de tot el món», fes un text acurat —emprant adjectius, noms, verbs, metàfores, comparacions, talment com si fessis un poema en prosa— d'un indret del nostre país que t'hagi impressionat.

3. Oficis

Poemes triats: «L'ofici que més m'agrada» de Salvat-Papasseit, «Cançó del raier» de Jacint Verdaguer i «Cançó del grumet» de Tomàs Garcès. Com que tots tres poemes eren força llargs, vàrem treballar-los verbalment, sense pautes preestablertes i molt a poc a poc per facilitar-ne una comprensió correcta.

4. El món dels sentiments

Aquest apartat inclou poemes sobre sentiments plàstics o estètics, íntims i socials. Els poemes triats són: «Comiat», «La lluna», de Joan Brossa; «L'estació», «Et deixo 150 francs...» i «Corrandes d'exili», de Pere Quart; «Assaig de càntic en el temple», de Salvador Espru.

En aquest últim apartat, a més a més de donar guió concret, diferent, però d'estructura similar al de l'apartat 1, vàrem proposar que cada grup de taula fes tres o quatre possibles lectures del poema. Quan les varen tenir enllestides, varen fer una selecció de les que creien més adients.

En el cas de «La lluna brilla», «Tres vells s'a-

gafen entre ells», «Tres homes d'edat madura els pugen a les espatlles», «Arriben quatre adolescents i van fent pisos», «De dos en dos» i «Dalt de tot puja un vailet», varen ser aquestes: —És de nit. Hi ha lluna. Els xiquets de Valls fan castells humans.

—La gent gran són la base que aguanta el futur: els adolescents, els nens.

—Com que de vegades la vida pot ser una mica rutinària, aixequem els ulls amunt. Voldríem «abastar la lluna».

—Afany dels homes de superar-se, de fer coses difícils.

—Aventura. Ens agrada el perill. Sempre volem fer el «més difícil encara».

Realment gairebé en tots els casos ens va sorprendre la quantitat de lectures que van trobar i, sobretot, certa qualitat d'interpretació.

La valoració que ells van fer de la feina feta va ésser globalment positiva: cal remarcar que, tot i treballant, varen divertir-se molt, cosa que, van confessar, no imaginaven pas.

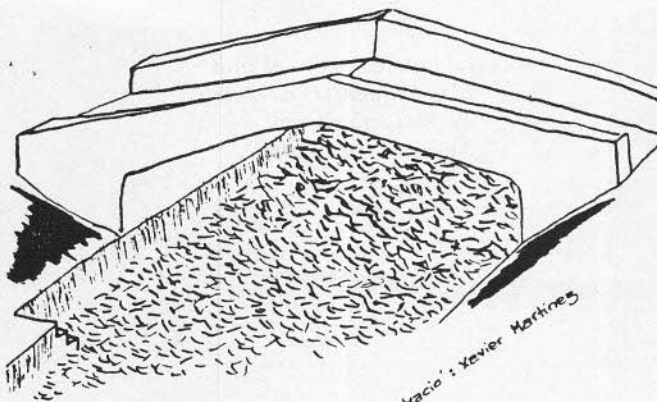
Som conscients que es podria estirar molt més el fil. Pensem que a partir d'aquesta petita base es pot treballar força.

Com a cloenda, deixem la paraula als nois i noies.

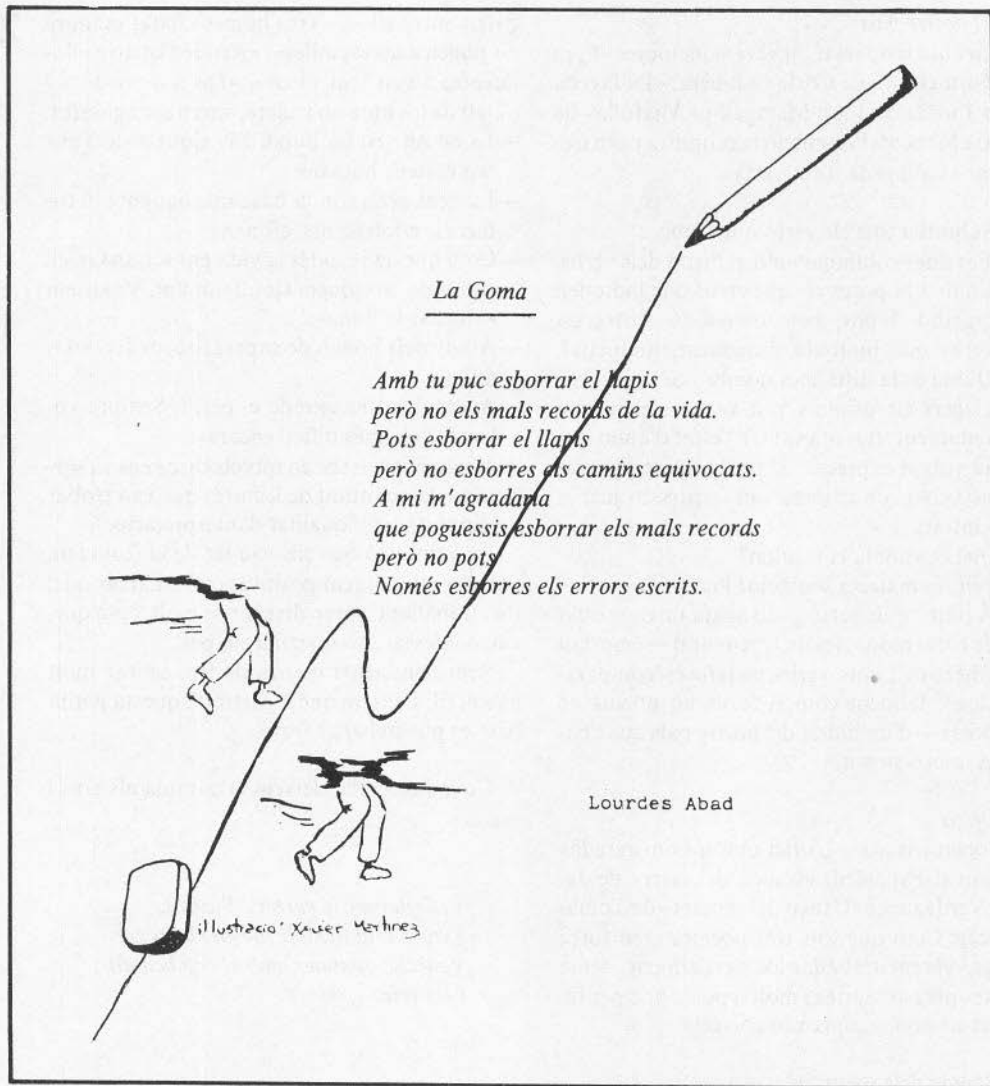
Venècia, sense carrers d'asfalt.

Venècia, la lluna brilla en el teu cor.

Venècia, camines amb el cap ben alt i les veles esteses.

Il·lustració: Xavier Martínez

La Goma

*Amb tu puc esborrar el llapis
però no els mals records de la vida.
Pots esborrar el llapis
però no esborres els camins equivocats.
A mi m'agradaria
que poguessis esborrar els mals records
però no pots
Només esborres els errors escrits.*

Lourdes Abad

il·lustració: Xaier Merchegaz

*La lluna cau sobre el jardí,
El gat es dilueix en l'ombra.
Tothom està adormit.
Només la lluna vetlla.*

COMIAT

*Te'n vas,
te'n vas molt lluny.
Estic molt content,
T'avorreixo molt.
No t'estimo gens,
ets un ase.
No vull veure't més,
perquè no em caus bé
Ves-te'n. Adéu!!*

LA POESIA TRANSPARENT

29

Un assaig de lectura i pràctica poètica a l'escola

Ramon Díaz i Villalonga*

En la línia de treballar la poesia —la literatura— juntament amb la plàstica, pensàrem a la classe de 7è d'EGB que seria interessant treballar amb nous materials que ens possibilitessin una innovació i una presentació plàstica diferents alhora que entronquessin amb les noves tendències estètiques que ens ha donat la dècada dels vuitanta. Val a dir que la gènesi d'aquesta proposta de treball varen ésser unes targetes publicitàries fetes amb acetat d'alguns establiments públics.

Titulàrem aquesta experiència amb el nom de «La poesia transparent» amb la doble intenció de treballar amb un material diferent del paper, l'acetat, que és transparent i a la vegada el fet de llegir i comentar els poemes fins a copsar-ne el significat o significats i, per tant fer-los, als nostres ulls de lectors, transparents i clars.

Els poetes entren dins la classe i vivim la poesia, la manipulem, la recreem, la il·lustrem i alhora esdevé generadora de noves creacions poètiques.

Llegim els poetes...

Un cop donada a conèixer als nostres alumnes quina és la proposta inicial de feina, ens caldrà disposar d'un corpus extens de poemes a partir dels quals poder començar a treballar.

El buit existent en la producció editorial adreçada al públic infantil i juvenil fa que la tas-

ca de recerca dels poemes sigui costosa. Fora d'algunes excepcions com les col·leccions *El petit Mall*, de Llibres del Mall, *La poma verda* de l'editorial Empúries o *L'Esparver poesia* d'Edicions de la Magrana i alguna altra cosa més, els alumnes han de recórrer a les edicions convencionals dels poetes catalans i de les traduccions que puguin tenir al seu abast: a casa seva, a la biblioteca de l'escola o classe i a les biblioteques públiques que, dit sigui de passada, cada cop són més nombroses i amb uns materials —els llibres— de més qualitat i escollits amb criteris pedagògics i literaris d'acord amb les exigències dels professionals de l'ensenyament i dels lectors.

Com a única orientació els vaig dir que cerquessin, a ésser possible, poemes breus que expressessin per si sols una única idea; tot recordant un suggerent poema fet uns anys enrera per na Virgínia Tortella (12 anys), alumna de l'escola Mata de Jonc. Diu així:

*Mons petits i esquefits
cauen dins una mar d'herba.*

que ens recorda per la seva estructura aquest poema del felanitxer Miquel Bauçà

*Peixos blancs, perduts, ferits
dins llençols de porcellana.*

que curiosament va aportar a la classe un alumne, per al treball de poesia que ens disposàvem a engegar.

*(Mata de Jonc, Palma)

Arribaren a la classe un allau de llibres de poesia duits pels nins. Ens calia, però, escorcollar entre els autors i els seus textos fins a trobar aquell poema que ens parlés d'alguna cosa suggerent, d'alguna idea que ens agradés.

La lectura col·lectiva dels poemes «pre-seleccionats» ens va servir per a entrar a l'univers del poètic, alhora que, un a un, esbrinàvem amb una lectura acurada i profunda la sensibilitat dels poetes i els diversos missatges que ens han volgut transmetre: des de la sàtira social d'Antonina Canyelles

Llops, vigila l'infant.

No fos cosa que els homes se'l menjassin.

a l'intimisme d'aquest poema de Salvador Espriu

*El sol se'n va
i encara veig
als cims
el seu últim adéu.*

Juntament amb aquests dos poemes ressenyats, el corpus de textos quedà completat així: «Les imatges» de Joan Salvat-Papasseit, «Mosques i mosquits» de Pere Quart, «Ai dels qui van i vénen» d'Antonina Canyelles, «Poc em movia» de Clementina Arderiu, «Quan arriba el fred» de J. M. Serrat, «L'estiu» de M. Antònia Salvà, «El poema és la nit» de Miquel Martí Pol, «Ens separen» de Gabriel Juan, «Peixos blancs, perduts, ferits» de Miquel Bauçà, «Font del vespre» de Bartomeu Rosselló-Pòrcel, «Voldria» de Francesc Aguiló, «L'ombra del mar ha fet callar els ocells» de Miquel Martí Pol, «Les taronges de Sóller» de J. Ll. Pons i Gallarza.

El següent pas va ésser agafar un full DIN A4 i escriure-hi fent un primer esborrany el poema amb la disposició en el paper d'així com voldríem que ens quedés a l'acetat. A la vegada hi dibuixàrem també tota la part de la il·lustració que havia d'ésser negra.

Un cop dissenyat fotocopiem aquest original que hem fet als fulls d'acetat. Vàrem optar per aquest procediment mecànic perquè ens permetia treballar còmodament el text; si l'haguéssim escrit amb pinzell hauria quedat imperfecte i mal d'entendre; a la vegada, els retoladors permanents aptes per a treballar sobre el plàstic no

ens donaven la qualitat de color negre que desitjàvem, ja que volíem que les tintes que anessin sobre l'acetat quedessin opaques.

Després just ens calia la il·lustració del poema. Només els vàrem posar dues condicions:

a. Usar aquests colors sense barrejar: groc, verd, vermell i blau. Utilitzàrem la pintura sintètica perquè ens donava una vivor, brillantor i textura de colors que potenciava el poema. A la vegada que ens quedaven els colors opacs. Aquest tipus de pintura no planteja cap tipus de problema d'assecat sobre l'acetat.

b. Les il·lustracions no havien d'ésser de caire figuratiu, sinó que els alumnes haviem de dissenyar formes, taques, línies que ens fossin suggerents i que complementessin el poema.

...fem poemes.

La segona part d'aquest treball va consistir a fer exactament el mateix que havíem fet amb els nostres poetes però ara esdevenint nosaltres mateixos creadors de poemes.

Vegeu-ne els resultats.

*Tu ens amagues coses interessants
i no ens les vols explicar
si no és amb una mirada.*

Marta (12 anys)

DOS

*Tu, nombre dos, aparelles
les coses, de dues en dues
però a mi no, perquè
jo, jo sóc una... una sola.*

Marina (12 anys)

L'OBSERVACIÓ I EL LLENGUATGE POÈTIC

31

Àngels Prat

Un dels treballs que freqüentment es fa a l'escola és el de llenguatge poètic, en totes les facetes possibles: rodolins, poesies, endevinalles, textos poètics,... Ara bé, suposo que la majoria de mestres estaran d'acord amb mi que no és un treball fàcil. La primera dificultat prové sobretot del mateix llenguatge. Tot adult que sap de llegir i d'escriure té capacitat per fer, sense massa esforç, qualsevol tipus de text: una carta, una nota d'avis, un informe, un text descriptiu, una llista de compra i fins i tot explicar una història; això no obstant, la gran majoria es troba ofegat si ha de fer un text poètic. També hi ha molts més lectors de novel·la que de poesia. Recordem la idea prou coneguda de tothom que diu que els llibres de poesia només els compren els poetes.

Si consultem els programes oficials de la Generalitat, ens adonem que tampoc no ens orientaran en el nostre treball poètic. Hi fan poc esment i la mica que en parlen, ho fan considerant el nen com a receptor de produccions poètiques, no parlen pràcticament de la vessant creativa dels infants en aquest camp. Al Cicle Inicial, per exemple, diuen que els nens han de *recordar rodolins, donar vida a petits poemes, expressions, frases fetes, trobar gust per la metàfora*. A Cicle Mitjà, el panorama és encara més pobre, ja que només esmenten *aprendre de memòria poemes, vigilant la correcta entonació i pronunciació i completar rodolins*.

El mestre, doncs, es troba deixat de la mà de

déu en aquesta feina. Si una escola aconsegueix produccions poètiques de qualitat, i sortosament n'hi ha força, és gràcies a l'esforç de l'equip de mestres o bé a algun mestre amb vena poètica que endega el treball. I val a dir que hi ha resultats espectaculars, com podem comprovar en treballs apareguts a revistes escolars o bé en alguns llibres que han sortit publicats.

Malgrats aquestes dificultats objectives, podem dir que la poesia tampoc no és un treball estrany als infants. Joan Amades, en el pròleg de la *Rondallística*, ja ens justifica la versificació de frases d'importància dintre del conjunt del conte. Ens recorda la importància de la paraula versificada en els pobles antics. Les divinitats sembla ser que se sentien ofeses si no se'ls parlava de manera rimada. També, segons Amades, els matemàtics redactaven els problemes en vers i hi donaven la solució.

Aquesta tendència és encara vigent als nostres dies. És veritat que no fem les matemàtiques ni cap altra ciència en vers, però podem dir que encara avui les versificacions formen part del nostre pa de cada dia. Actualment la majoria d'oracions són encara en vers (recordem jaculatòries, oracions per abans d'anar a dormir,...), les invocacions en moments de dificultats (Sant Marc, Santa Creu, Santa Bàrbara no ens deixeu; Santa Rita, Santa Rita,...), premonicions (cel rogent, pluja o vent), les cantarelles infantils, els refranys...

Aquest fet és prou conegut per la publicitat,

ja que sovint ens arriben els missatges publicitaris embolicats en la cel·lofana de la poesia. Aquella frase que ens ha de fer comprar un producte, si té un ritme intern, si té rima, més fàcilment perdurarà en el record dels possibles compradors (No compre sin ton ni son, compre Thomson; A casa, Casademont,...)

¿Qui no ha comprovat l'efecte fascinant d'una poesia ben llegida, la màgia de la música dels versos, encara que no en captis tot el significat? La poesia té un encant que prové del mateix llenguatge poètic. Per això algunes vegades ens quedem astorats davant l'atenció dels infants a una poesia llegida en una classe: es deixen endur per la cadència dels mots, cosa que els produeix una situació de relax i benestar.

Abans dèiem que el resultat dels treballs de poesia a l'escola no sempre són els esperats; fem, doncs, una anàlisi de les principals dificultats, cosa que ens ha d'ajudar a millorar aquesta tasca.

Algunes vegades es confon poesia amb rodolins. Tot i que una de les característiques que solem trobar en poesia és la rima, no n'hi ha prou d'ajuntar dues paraules que acaben igual per fer-ne una poesia. Aquesta confusió ens dona produccions dels tipus: *Ladrón tócate el melocotón*, *Al gilipollas le gusta la olla*, *El helao está ambarazao*. Aquests exemples apareixien en un article de revista com a exemple de la capacitat dels nens per fer poesies.¹ Una cosa és practicar la rima com a joc amb els infants, cosa que ens dona el rodolí, un divertiment prou vàlid per a practicar amb infants, i l'altra cosa és fer poesia. Però encara que es facin rodolins, el mestre ha de ser amatent a procurar que tot text tingui un sentit.

D'altres vegades s'associa la poesia a un llenguatge obscur o bé, en el cas de les poesies dels nens, a uns temes determinats: la primavera, la felicitat, les flors,... Es procura que els versos tinguin una certa cadència, s'arreglaren les frases i, amb sentit o sense sentit, ja tenim una poesia. En aquest cas ens pot sortir una poesia de l'estil de:

*Ple d'alegria
me'n vaig a la primavera*

¹ *Los pequeños poetas*, «Cuadernos de pedagogía», núm. 121 (gener 1985).

*vine a la primavera
tots plegats.
(poesia d'un nen de
3r. d'EGB)*

Si llegeixes un ventall de poesies, t'adones que una de les mancances més evidents és la falta de contingut. Encarreguem de fer poesies a nens però, de què parlarem? Farem una poesia en la mesura que allò de què parlem és tema poètic (els ocells, la joia, el país, l'amor,...)?

Ciari² diu que «La fantasia no neix del no res; una riquesa d'observacions, de descobriments, d'adquisicions constitueix la sòlida base per a una transposició dramàtica i narrativa, i viceversa. Entre llenguatge científic i llenguatge (diguem-ne) poètic, hi ha un evident enriquiment recíproc, una constant relació dialèctica que cal no perdre mai de vista.» Aquesta reflexió de Ciari, així com la lectura repetida de textos produïts per escolars de diversos nivells, em va portar a l'elaboració d'una proposta de treball de poesia. Aquesta proposta va ser experimentada el curs 86-87 amb mestres que feien un curs de Formació Permanent (FOPI). Aquest treball va sorgir dintre d'un tema de naturals. Amb els mestres estàvem elaborant un treball d'estudi d'arbres, basat sobretot en l'observació i ens vam plantejar si no hi podíem fer també un treball de llenguatge literari.

Primer de tot van llegir poemes d'arbres. En aquest sentit ens van ser de molta utilitat els poemes «Arbres» de Josep Carner. Vam veure que per escriure un poema, l'autor ha d'haver observat l'arbre, l'ha de conèixer: sap si és perenne o caducifoli, quin és el seu hàbitat, la silueta, la forma i el color de les fulles, la utilitat, l'ús que en fa la gent, la significació que té. Aquestes idees, que deriven sobretot d'un coneixement científic i també sociològic, són la base que serviran per a bastir la poesia.

Després vam comparar textos científics amb poètics i vam buscar quines eren les principals diferències. No m'estendré en aquest punt, però a grans trets ens vam adonar que la descripció científica és objectiva i completa, que utilitza un lèxic específic, que les frases són curtes i clares, en canvi en la poesia, tot i que el contingut és semblant es formula de diferent manera, la

² CIARI, B., *Modos de enseñar*, Ed. Reforma de la Escuela, Barcelona 1977.

descripció és subjectiva i parcial, només es fixa en alguns trets, l'autor fa ús d'imatges diverses, hi ha una certa inconcreció.

Aquestes observacions ens van donar peu a pensar un tipus de treball que creïem que havia d'obrir camins a la creativitat dels nens. En primer lloc els infants s'havien d'adonar que els poemes deien alguna cosa, que si parlaven d'arbres o bé d'animals o qualsevol altra cosa, era amb coneixement de causa. En segon lloc també el mestre podia veure que d'una frase cien-

tífica en podia sortir una de poètica. Ho veurem tot seguit en els següents exemples:

Fixem-nos primer en una poesia de Josep Carner:

DESMAI

*L'arbre més dolç en cada primavera,
únic que besa el front del pensatiu,
el desmai de mil plomes, deixa caure
fines llàgrimes blanques en el riu.*

LLENGUATGE POÈTIC

L'arbre més dolç en cada primavera

Únic que besa el front del pensatiu

Mil plomes

Fines llàgrimes

Deixa caure... en el riu

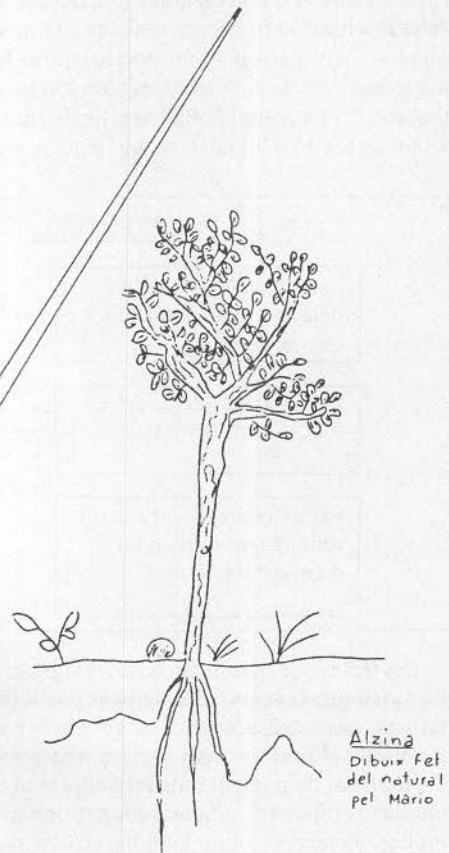
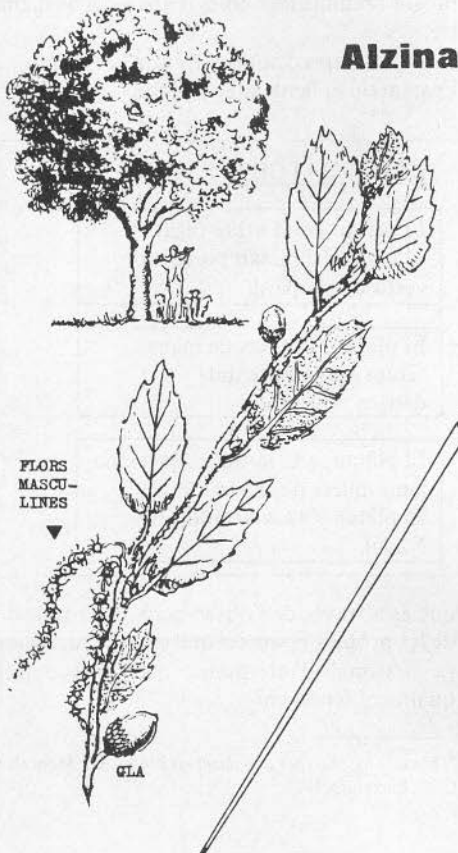
CONEIXEMENTS QUE ENS APORTA

Caducifoli. Color verd pàl·lid. Tacte suau

Branques flexibles i penjants

Fulles lanceolades

Arbre de ribera

L'autor, en el moment d'escriure la poesia, possiblement s'ha deixat endur per una imatge que en algun moment el va impressionar. Nosaltres tenim tot el dret de imaginar-nos-la: un paisatge verd, primaveral, amb varietat d'arbres, però on destaca per sobre de tot el verd del desmai, més clar, més pàl·lid, més tendre que cap altre. Els altres arbres, també de ribera, potser pollancre, àlbers o freixes. El desmai amb branques frondoses que arriben fins al riu. Flotant entre les aigües unes quantes fulles ja caigudes que lentament acompanyen el corrent d'aigua. Un ambient que convida el poeta a anar-hi a llegir o simplement a pensar...

Però hem dit abans que el nen no solament ha de ser receptor de poesia, sinó que també ha de saber-ne produir. Fins ara hem fet un treball que consistia a esbrinar quins elements d'observació havia utilitzat Carner en el seu poema, també havíem intentat de fer-ne equivalències amb el llenguatge científic. Ara proposarem un treball a la inversa. Un cop pensat l'arbre sobre el qual volem fer una poesia, ens caldrà pensar on hi ha arbres d'aquesta mena, quins records personals ens porten, quina forma tenen, com és el brancatge, com són les fulles, etc. Per fer aquest treball de reflexió ens servirem de tot aquell material que tinguem a l'a-

bast: llibres, fotos, textos, pel·lícules, diapositives, que afegirem a l'observació directa i, tal com dèiem abans, als records personals. Tampoc no podem oblidar la significació que tenen alguns arbres (n'hi ha que simbolitzen l'acolliment, d'altres la fortalesa, d'altres la feblesa,...).

Suposem que l'arbre sobre el qual volem treballar és el plàtan. Caldria primer de tot iniciar una conversa col·lectiva sobre el coneixement que tenen d'aquest arbre, on l'han vist, els agrada o no els agrada, s'han fixat en la grandària, la forma, el tipus de fulla, han jugat amb els fruits (potser se n'han fet arracades), fa algun servei, té alguna utilitat, etc. Seguidament observarem algunes fotos en què surtin plàtans i buscarem la descripció científica. En aquest cas ens és de molta utilitat la *Guia per conèixer els arbres*, de Masclans.³ La definició que en dona és la següent:

«Arbre corpulent de capçada densament foliosa, escorça recoberta d'una pela verdosa groguenca que es desprèn periòdicament en plaques. Fulles grans, dividides en 3 a 5 lòbuls dentats. Fructifica a la tardor: fruits petits, nombrosos i reunits fent boles d'uns 4 cm de diàmetre.»

Triarem tres d'aquests trets, a tall d'exemple, i passarem el llenguatge científic a literari:

<u>LLenguatge Científic</u>		<u>LLenguatge Literari</u>
Escorça recoberta d'una pela verdosa o groguenca que es desprèn...	----->	El plàtan és un arbre pigat. El tronc del plàtan porta un vestit de guepard.
Fulles grans, dividides en 3 a 5 lòbuls dentats.	----->	El plàtan té milers de mans Grans ventalls dentats dansen al vent
Fruits petits, nombrosos i reunits fent boles d'uns 4 cm de diàmetre.	----->	El plàtan, a la tardor, s'engalana amb milers d'arracades. El plàtan s'ha guarnit de Nadal.

Les frases que en resulten tenen ja algunes característiques pròpies del llenguatge poètic (metafores, personificacions...), això no vol dir, però, que el resultat final sigui ja una poesia. De moment hem intentat de fer adoptar al nen una actitud poètica, s'haurà adonat que hi ha moltes maneres de mirar l'entorn i d'observar i

que és a través de l'observació, de la reflexió i de les pròpies vivències que trobarà una manera personal d'interpretar qualsevol objecte, qualsevol fenomen.

³ MASCLANS, *Guia per a conèixer els arbres*, Ed. Montblanc-CEC, Barcelona 1977.

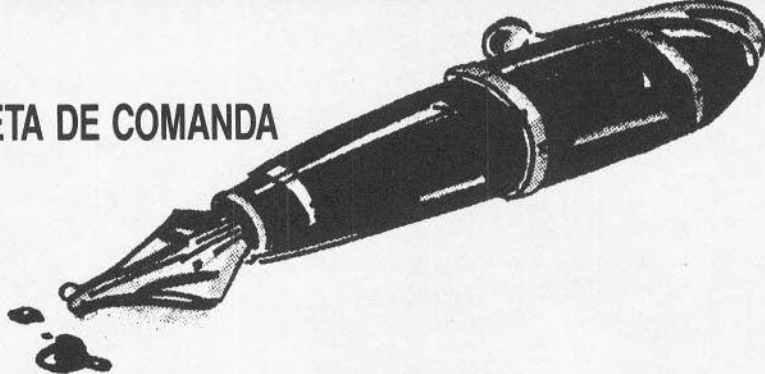

**Associació de Mestres
«ROSA SENSAT»**

Còrsega, 271
08008 BARCELONA

BUTLLETA DE COMANDA

Assenyala els exemplars que vulguis i te'ls enviarem per reembossament més despeses d'enviament

PREUS
(IVA inclòs)

Temes d'in-fàn-ci-a

☐ 1. Les necessitats i els drets dels infants	371,— ptes.
☐ 2/3. Trenta-tres contes	795,— ptes.
☐ 4. L'infant i l'escola bressol	424,— ptes.

Dossiers «Rosa Sensat»

☐ Descubrim el Teatre	742,— ptes.
☐ Contes per a tot l'any	954,— ptes.
☐ Com treballem les vocals	1.007,— ptes.
☐ Didàctica de la Matemàtica al Cicle Inicial	1.643,— ptes.
☐ L'observació en la tasca educativa	901,— ptes.
☐ Dramatització, activitat lúdica a l'escola	583,— ptes.
☐ Astronomia a l'escola	1.060,— ptes.
☐ Les sortides. Una tècnica i un recurs per a l'estudi del medi	1.749,— ptes.
☐ Tècniques d'expressió escrita: cicles inicial i mitjà	806,— ptes.
☐ Cultures Pre-Colombines. 1. Mesoamèrica	795,— ptes.

.....
.....
.....
Per estalviar-vos problemes —i diners—, els residents de Badalona, Barcelona, Sabadell i Santa Coloma de Gramenet, dirigiu-vos, si us plau, a les botigues d'ABACUS. Igualment, els residents de les ciutats grans, demaneu els llibres a la principal llibreria de la localitat.

Nom i cognoms: .....

Adreça: ..... Tel. ....

Població: ..... C.P. ....

L'HORT, UN ALTRE ESPAI COMÚ DE TREBALL

Introducció

El Grup de l'Hort de la Comarca del Maresme neix l'any 1982, després de les Primeres Jornades Pedagògiques. És a partir d'aquí que comencem a coordinar-nos mestres de diferents escoles que ja teníem hort i d'altres que el teníem en projecte.

Amb més o menys assistència ens hem anat trobant en el transcurs d'aquests quatre anys amb una periodicitat mensual basant-nos ens aquests tres eixos de treball:

- Intercanvi d'experiències
- Assessorament tècnic per part d'un pagès
- Elaboració de material didàctic

L'hort, un altre espai comú de treball

Si partim del fet que l'hort és un tros de terra conreable que poden utilitzar tots els nens, estem convertint-lo en un *nou espai comú d'experimentació i aprenentatge* equiparable a un «laboratori» on tots els nivells educatius (Cicle Inicial, Cicle Mitjà, Cicle Superior...) poden dur a terme una tasca d'estudi que els permet anar assimilant els continguts programats i els porta, a partir del treball pràctic, a relacionar-se millor entre ells.

A la vegada que experimentem el conreu de la terra, descobrim la vida i costums de les plantes i aprenem a valorar l'esforç que representa el treball diari necessari per obtenir els productes comestibles i a estudiar-

ne la seva comercialització i característiques alimentàries.

És a partir d'aquestes premisses que anirem introduint un mètode de treball que potenciï la capacitat i l'hàbit d'observació, experimentació i comparació. És a dir, augmentar la capacitat científica dels nens.

Un hort arrelat a la comarca

Des d'un bon començament, com a grup, vam partir del fet que els horts de les nostres escoles havien d'acollir els conreus i els costums propis de la comarca. D'entrada, vam descartar la temptació de caure en conreus foranis, llaminers a primera vista, però deslligats del nostre entorn agrari.

Variats són els aspectes que hem de contemplar a l'hora d'intentar donar aquest enfocament als horts escolars.

1) Estructuració de l'hort

Cal començar per fer les partions el més semblants possible, encara que en petita escala, als horts de l'entorn. Els nostres horts tindran, doncs: solcs, eres, crestalls... Cada planta, procurarem tractar-la de la mateixa manera que ho fa el pagès a la seva terra i intentarem utilitzar els mots adients de cada tasca.

Per exemple, *La tomaquera*, la plantarem, l'esporgarem.

2) Diferents tipus de conreus

Partint d'una recerca als horts més propers, conrearem a l'hort de l'escola els tipus d'hortalisses que considerem més representatius.

En el cas que l'espai de què disposem ho permeti, els arbres fruiters tindran també cabuda a l'hort.

3) Utilitatges i eines

Cal emprar les eines i els utilitatges adients a cada tasca, tenint present les peculiaritats de cada zona. Defugirem de tot tipus d'eines de jardineria i d'utilitatges impropis.

Per exemple:

- amb la magalla fem els solcs
- amb el tràmec arrenquem les patates
- amb el magalló estovem la terra
- amb l'estaca sembrem l'enciam
- amb els cistells fem les collites
- ...

4) Sistema de reg

Atès que la nostra comarca es caracteritza pels seus conreus de regadiu, procurarem reproduir a l'hort els sistemes de reg que ens siguin factibles, comptant amb les limitacions pròpies de cada cas.

Sense grans despeses podem regar per inundació i per aspersió.

A la vegada introduïrem el coneixement dels moments més adients per al reg, a fi i

efecte que els nens entenguin que l'aigua també pot ser perjudicial, si no és emprada en el moment oportú.

5) Malalties de les plantes i el seu tractament

És força comú trobar en els horts escolars les mateixes «plagues» que afecten l'horta de la comarca.

Després de considerar com havia de ser des de l'escola el tractament que aplicaríem en el cas que les plantes quedessin malmes pels paràsits, vam fer l'opció d'utilitzar tractaments químics per controlar i afavorir-ne el creixement.

Abans de combatre la malaltia procurem sempre estudiar de quina manera el paràsit afecta el vegetal, com viu, com s'alimenta, i els seus costums.

Sabem que aquesta opció entra en contradicció amb altres concepcions de com en-

degar i tirar endavant un hort, però per assolir les fites que ens hem proposat ara per ara, ens resulta el més adient.

6) Adobs

Procurem mostrar als nens diferents tipus d'adobs. El setembre, per a la preparació de l'hort, hem utilitzat:

—*Adob orgànic* (durant els primers 4 anys)

—*Compost* (a les escoles de Mataró, donat que l'Ajuntament s'ha fet càrrec de la seva distribució a partir que s'ha posat en funcionament la Planta de Tractament de brosses)

—Al llarg del curs, si es creu convenient que utilitzem *adob químic* en petites dosis. Per exemple: la sembra de patates.

7) Agricultura intensiva

Els nostres horts són «Horts intensius» durant els mesos d'activitat escolar. Durant aquest temps tractem de treure'n el màxim profit a tots nivells. Contínuament tenim la possibilitat de veure l'evolució de diferents conreus que possibiliten una àmplia gamma de treballs i alhora una diversificada collita.

La vida a pagès

Aquest tracte que intentem donar a l'hort, valorant-ne tots els aspectes que hem dit abans, ens apropa a la manera de fer i de ser de la pagesia de la comarca.

Les visites a diferents tipus d'explotacions agràries i el contacte humà amb els homes del camp són elements indispensables per lligar l'hort de l'escola a l'hort de l'entorn.

És funció del mestre contribuir que els nens estimin i valorin l'ofici de pagès, els seus costums i el seu paper dins la societat.

Proposta d'organització interna de l'escola per al funcionament de l'hort

Aquesta proposta no exclou altres maneres de portar endavant un hort a l'escola.

Cap escola de les que formen part d'aquest grup reunim tots els aspectes que esmentem a continuació; però després de la posada en comú, creiem que hem d'arribar a fer possible aquest tipus d'organització, que concretaríem en els següents passos:

«Proposta ideal»

- a) Que l'opció de fer un hort a l'escola sigui assumida pel claustre.
- b) Que hi hagi un grup de treball impulsor/motor que assumeixi les següents tasques:

- Relació amb altres escoles que tinguin hort.
- Vetllar pel bon funcionament de l'experiència.
- Fer particip tota l'escola mitjançant una informació àgil de tot allò que succeeixi a l'hort.
- Ser l'element dinamitzador en moments crítics (gelades, robatoris, des-trosses...).
- Ser l'element formador, distribuint informació tècnica.

Pressupost per fer possible l'hort

Per endegar un hort pensem que no calen grans despeses econòmiques. Tots nosaltres l'hem començat amb pocs mitjans; una petita inversió en eines i llavors i una adequada preparació de la terra i n'hi ha prou per iniciar l'experiència.

A mesura que l'hort va «arrelant», ens caldrà augmentar el pressupost. Ho aconseguirem a partir de:

- assignar al grup de l'hort una petita part del pressupost general d'escola;
- els guanys obtinguts a partir de les collites del mateix hort;
- ajuts institucionals (en alguns casos els Ajuntaments, el de Mataró n'és un, aporten un ajut econòmic anyal a l'experiència).

Aprofitament de les collites

És el moment de la collita, un dels moments més gratificants dels treballs que els nens realitzen.

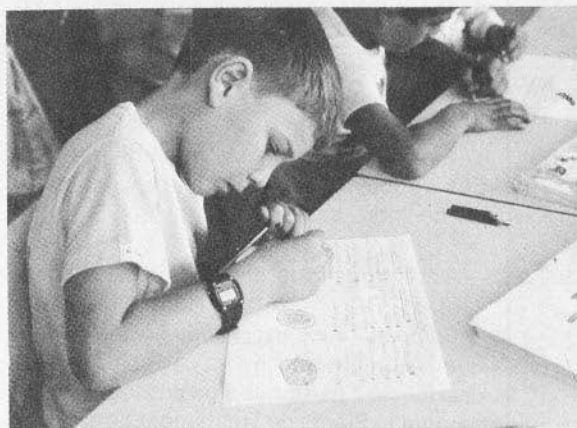
Diverses són les sortides que podem donar als productes recollits:

- podem consumir-los a l'escola (amanides, truites, suc, conserves...)
- podem vendre'ls (muntant una parada oberta als pares)
- podem regalar-los
- podem rifar-los entre els mateixos nens

De l'hort a l'aula

El pas del treball pràctic i d'observació directa a l'hort al treball a l'aula no ha de suposar mai un trencament. L'aula ha de convertir-se en una prolongació de les tasques de l'hort. A l'aula els nens podran exposar els seus treballs i gaudir del seu racó d'experimentació.

Del lligam amb les programacions no en farem el nostre principal objectiu, però sí

una part complementària indispensable que ens ajudarà a relacionar i sistematitzar la part pràctica amb els coneixements més científics.

Interrelació amb altres àrees

LLENGUA

- Diàleg
- Vocabulari
- Comparacions
- Refranys
- Temporalització

PLÀSTICA

- Tints naturals
- Introducció al dibuix descriptiu
- Maquetes

MATEMÀTICA

- Mesures
- Càlcul i problemes
- Gràfiques
- Classificacions

MÚSICA

- Treball de sons
- Cançons
- Audicions

mentatge difícilment queda despenjat del treball pràctic i d'experimentació a l'hort.

A diferència d'aquells aspectes escolars de caràcter més teòric que impliquen uns resultats a llarg termini, el treball de l'hort esdevé una tasca gratificant perquè el nen observa ben aviat els fruits del seu esforç i en gaudeix.

Cal afegir que aquesta activitat no tan sols resulta educativa a nivell individual, sinó que a nivell de grup, la dinàmica de l'hort va formant una responsabilitat col·lectiva d'estimació envers el treball fet en conjunt i de respecte pel treball dels altres.

Resposta dels nens

Al llarg del treball quotidià amb els alumnes, hem pogut anar copsant quines són les diferents respostes que aquests donen davant d'una tasca que per a ells esdevé diferent del que, normalment, els ofereix l'escola.

Aquestes respostes són:

1. Il·lusió per un treball que els vincula, moltes vegades, a unes vivències familiars i que ells poden aportar al seu grup-classe.

D'entrada, aquesta il·lusió garanteix una predisposició inicial per part del nen envers totes aquelles feines que comporta l'hort. Tot això, afegit al seguiment i motivació adients per part del mestre, fa que li resulti una tasca engrescadora.

2. És un treball que arriba a tots els alumnes, sigui quina sigui la seva capacitat intel·lectual. Un nen amb dificultats d'apre-

Valoració com a grup

Una de les finalitats d'aquesta experiència és la d'arribar a coordinar-nos amb grups d'altres comarques. Hores d'ara hem contactat ja amb companys del Bages, Osona, l'Hospitalet, Valls i la Selva i estem treballant la possibilitat de fer una trobada conjunta.

Des de l'inici del Grup de l'Hort del Maresme, Unió de Pagesos coordina i assumeix tota la part d'assessorament tècnic i els mestres tota la part pedagògica amb les aplicacions didàctiques concrets.

**Grup de l'Hort
de la comarca
del Maresme**

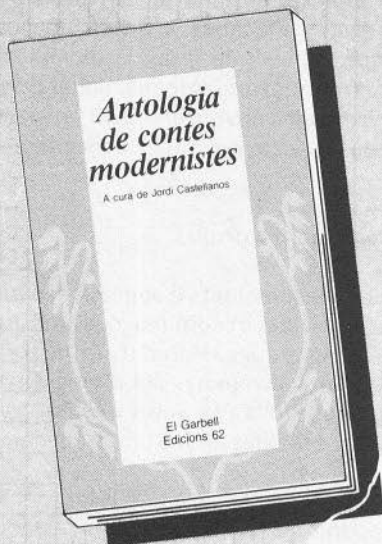
* Possiblement l'any 88 celebrarem les II Jornades de Mestres Hortolans.

Antologia de contes modernistes

A cura de Jordi Castellanos

El Garbell, 25. 240 pàgines

Una selecció representativa i rigorosa de la millor narrativa que es donà al nostre país entre les acaballes del segle XIX i els inicis del XX.

Fem servir l'ordinador!

Lluís Enric Bonjorn
i Ramon Cemeli

Rosa Sensat, 33. 176 pàgines

La invasió dels ordinadors en la vida pública i privada, i fins i tot en l'activitat lúdica dels infants, no podia ser ignorada per l'escola.

De venda a totes les llibreries

edicions 62

25 ANIVERSARI
EDICIONS 62
1962-1987

SORTIDA DE TREBALL

Colònies 3r nivell

Lloc: Masia «El Pedrós»

És una masia que es troba aproximadament entre Castellterçol i Moià, comarca del Moianès.

Durada: És una estada pensada per a quatre dies i tres nits.

Objectius: A les sortides de l'escola, sempre diferenciem tres tipus d'objectius:

1. Metodològics: referits a les tècniques de treball i estructuracions mentals que volem potenciar en l'alumne.
2. Valors i actituds; potenciant la convivència, l'autonomia, el respecte a l'entorn...
3. Els específics: que variaran a cada nivell i que seran adequats a les programacions i a les edats.

El treball de la sortida està relacionat, per tant, amb el treball dels continguts del programa de 3r i 4t. Trobarem més possibilitats a la guia del mestre dels llibres d'experiències *Observem* i *L'entorn*, col·lecció «La Clau» de Rosa Sensat, si us voleu basar en un llibre de text elaborat.

1. Objectius metodològics

- a) Emprar diverses fonts de documentació (observació directa, llibres, fotos).
- b) Fer redactats de les notícies que van sor-

gint, així com una lectura acurada de textos amb un contingut i un vocabulari específics.

- c) Fer treballs de grup que alhora reverteixin en el conjunt de la classe.
- d) Saber classificar, agrupar i ordenar material divers que es va aportant (plantes per a l'herbari, animals en pots, pinyes rosegades en capses...).
- e) Comprendre una generalització del que significa «EL BOSC», a partir de les informacions parcials acumulades en diferents moments.
- f) Donar un motiu per a manipular instruments com la lupa, la lupa binocular, les pinces...
- g) Potenciar l'actitud pacient i constant davant d'alguns fets com: elaborar un herbari, esperar que una oruga es transformi en papallona...).
- h) Potenciar l'actitud de consulta en guies de camp... encara que sigui el mestre qui ho faci.

2. Respecte a valors i actituds

- a) Conèixer la importància de la vida de les plantes, en el món en què viuen.
- b) Conèixer la importància de la interrelació vegetal-animal en el bosc. I com un arbre dona acolliment a una gran quantitat d'éssers vius.
- c) Valorar els boscos nets en benefici de tots i prendre una actitud activa al respecte. (Cal parlar dels motius de degradació del medi natural.)

- d) Fer sentir als alumnes que a l'escola poden aprendre allò que a ells els interessa conèixer.
- e) Fomentar l'autonomia, tant individual com en petits grups.
- f) Fomentar la convivència i la relació entre ells.
- g) Fomentar les responsabilitats i organitzacions que permetin un bon funcionament del grup (càrrecs menjador, endreçament habitacions...)
- h) Potenciar una actitud molt oberta i receptiva a qualsevol fenomen i no únicament a fer un treball preparat a classe.

3. Objectius específics

L'objectiu específic a 3r és, bàsicament, conèixer el bosc. Està pensat com un treball de camp amb activitats diverses, per a les quals hi haurà una previsió de feines a fer abans de la sortida, les activitats pròpiament dites durant la sortida i un treball posterior, a la classe, tornant de la sortida.

3.1. *Previsió de feines a fer abans de la sortida:*

3.1.A Objectius: Saber i conèixer què és el

que ens trobarem al bosc i que ens serà motiu d'estudi per:

- encuriosir-los
- assegurar que veuran allò que ens interessa
- estalviar les explicacions durant l'estada de colònies
- fer les lectures dels textos a la classe i així saber ja el què s'haurà de fer allà.

3.1.B Activitats:

Fer la lectura i el dibuix de comprensió de:

- Vegetació del bosc
- Animals del bosc i rastres que podem trobar
- La importància dels boscos
- Tècnica per a fer un herbari

Observació directa de:

- Flors del pati que havien caigut (obrir-ne una i veure'n les parts)
- Una eruga del pati
- Agalles de fulla de desmai (trobada al pati)

Escriure la notícia dels treballs fets a partir de coses trobades al pati.

Algunes observacions amb lupa binocular de l'anterior: eruga, pol·len, agalla (dins)...

3.1.C Continguts:

Les plantes proporcionen aliment i oxigen.

En un bosc sempre hi ha un tipus d'arbre dominant que dona el nom del bosc: alzinar, pineda...

Els animals del bosc no sempre es veuen, però deixen rastres que ens ajuden a descobrir que hi són (pinyes rosegades, caus, plomes...).

Al bosc hi ha plantes de diferents alçades màximes. Es classifiquen per estrats.

Degradació del medi a causa de l'home.

Relació flor fruit. Esquema i vocabulari bàsic de les parts de la flor. Funció de la flor. Funció del pol·len.

Diferència entre cuc i eruga. Eruga com a procés d'un insecte (estudiar-ne l'evolució).

Agalla: No és res més que el refugi d'un ou d'insecte en procés de canvi. Obrir-la i veure'n l'interior.

3.2 Previsió de les feines a fer DURANT les sortides:

3.2.A Objectius: Treballar, comprovar i aprofundir tots els aspectes introduïts a la classe, i aportant-ne de nous, si s'escau.

3.2.B Activitats:

Vegetació:

Observar des d'un bon punt de mira, quin arbre forma els boscos de l'entorn. (Era molt fàcil perquè era una pineda de pi roig.)

Passejar per l'entorn i comprovar que aquell arbre (pi roig) és el més abundant, comptant i comparant en un espai delimitat.

Buscar mostres de vegetació que pertanyin als diferents estrats estudiats. Posar cada estrat en una bosseta diferent.

Elaborar un herbari amb les mostres més representatives.

Fer un dibuix al natural de pi roig.

Animals:

Investigar quins tipus d'animals poden haver-hi. Buscar rastres.

Recollir insectes interessants en pots de vidre. Observar-los, dibuixar-los i tornar-los al seu medi.

Buscar agalles de roure o bé d'alzina, obrir-les i observar què hi ha dins (eruga/ou) amb lupa binocular. Anotar-ho en un full i dibuixar-ho.

3.2.C Continguts:

Vegetació:

Descobrir l'arbre dominant d'una zona i comprendre la relació entre aquest i el nom que agafa el bosc: alzinar, roureda, pineda...

Comprovar els diferents estrats de vegetació. I per tant diferents tipus i estructures de les plantes.

Tècnica d'elaboració d'un herbari.

Ampliar el reconeixement d'algunes plantes habituals, aprenent-ne el nom.

Animals:

Classificar insectes/aràcnids. Diferències bàsiques.

Diferències: cuc, d'eruga. Eruga com a procés de formació d'un insecte.

És important que, si es vol crear un clima d'investigació de la natura, es vagi ben proveït de material adient (bossetes, lupes, diaris, fustes d'herbari, carpetes...), així com d'una petita biblioteca de llibres de consulta que permetran donar sentit a moltes troballes espontànies, tant d'insectes, com de plantes, etc. Us adjuntem una bibliografia que ens ha estat molt útil per a aquest treball de camp. Els teníem en una sala de la casa de colònies.

3.3 Previsió de les feines a fer EN TORNAR de la sortida:

3.3.A Objectius: Consolidar el que s'ha après. Donar un valor al material recollit. Donar un final clar al treball.

3.3.B Activitats:

Estructurar i repassar els treballs.

Muntar un terrari per a l'eruga que ens havíem emportat.

Donar menjar a la Mantis fins que no ens servís i tornar-la.

Elaborar una exposició dels materials que teníem i d'alguns treballs i dibuixos com a mostra del treball.

Elaborar un dossier que fos un recull de les feines fetes.

Escriure la crònica de la sortida.

Contestar un qüestionari per assegurar mínims.

L'eruga se'ns tornà crisàl·lide i vam treballar la metamorfosi de les papallones. Estem esperant que s'hi torni.

Vam fer un diari dels canvis que anava fent.

3.3.C Continguts:

Reforçar i assegurar els esmentats. Metamorfosi dels insectes (com a qüestió d'interès espontani, a causa dels esdeveniments a classe).

Vam continuar utilitzant els llibres per a fer anotacions, dibuixos, mirar... Calculeu el plaer de veure la eruga de la classe, fotografiada a gran augment en el volum de l'*Enciclopèdia d'Història Natural dels Països Catalans*. Els semblava un ésser famós!

Montserrat Castells

BIBLIOGRAFIA

Guías de campo de insectos de España y de Europa, Ed. Omega.

Fascinante naturaleza. Ed. Blume.

Els fruits vermells.

El romaní la farigola i l'espigol. BT, Ed. Laia. PUJOL, Jordi; NADAL, Margarida, *Descoberta del medi*, Ed. Blume.

PUJOL, Jordi, *La vida al bosc*, Ed. Teide.

CARME, Lluís del, *La recerca al bosc*, Ed. Teide.

CHINERY, Michael, *Los amantes de la naturaleza*, Ed. Blume.

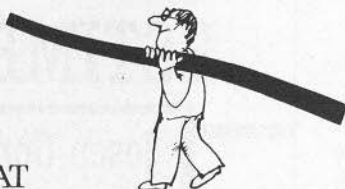
DURRELL, Gerald, *El naturalista amateur*, Ed. Blume.

Historia Natural dels Països Catalans. Ed. Fundació Enciclopèdica Catalana, vol. 9 i 10. MASCLANS, *Guia d'arbustos i lianes* i *Guia d'arbres*, Centre Excursionista de Catalunya.

Como criar y estudiar pequeños animales terrestres, II. Ed. Teide.

X ENCUENTROS DE MOVIMIENTOS DE RENOVACIÓN PEDAGÓGICA

Representants dels Moviments de Renovació Pedagògica de tot l'Estat ens vam trobar a Granada per debatre el tema del Projecte de Reforma del Sistema Educatiu.

Les quatre comissions que van treballar aquest tema foren:

Estructura del Sistema Educatiu
Reforma y autonomias
Condiciones para la reforma
Diseño curricular

També hi va haver un grup sobre MRP: Trabajo de verano, trabajo de invierno. Modelos, on es van posar en comú les tasques realitzades pels diferents Moviments i es van analitzar les línies d'actuació futures. Cada comissió va elaborar uns documents que recullen els acords i els temes que van quedar oberts perquè els moviments els continuem discutint al llarg del curs.

El que es va manifestar en gairebé tots els debats és que la reforma del sistema

educatiu exigeix una voluntat política que s'ha de traduir des d'ara en fets concrets. L'Administració ha de posar fil a l'agulla en temes tan necessaris com: canvis en la formació inicial, plans de formació permanent, augments de plantilles i de recursos... I en el compromís d'elaborar una Llei de Finançament generosa que possibiliti tot el que la reforma demanarà.

La inauguració de la trobada va anar a càrrec d'Alvaro Marchesi, Director General de Renovació Pedagògica del Ministeri d'Educació i Ciència que va fer una exposició del «Proyecto de Reforma del Sistema Educativo». La cloenda la va fer el Conseller d'Educació de la Junta d'Andalusia amb una conferència sobre «Perspectivas andaluzas de la Reforma del Sistema Educativo».

Tots aquells que vulgueu fotocòpies dels documents de la trobada les podeu demanar a l'Associació (pregunteu per Jaume Cela o Roser Reverter).

**PREMI DE PEDAGOGIA
«ROSA SENSAT» 1987**

El divendres, 11 de desembre, al Palau de la Virreina, va tenir lloc el lliurament del 7è Premi de Pedagogia «Rosa Sensat», que va ser atorgat a l'original *De la novel·la al teatre*. La seva autora és Rosa M. Ramírez, mestra de l'escola Nabí.

Jaume Cela, president de l'Associació, va presentar l'acte i l'obra guanyadora. Sebastià Sorribas, secretari del Jurat, va llegir el veredict i les presidentes del Jurat, Angeleta Ferrer i Marta Mata van lliurar el premi a la guanyadora.

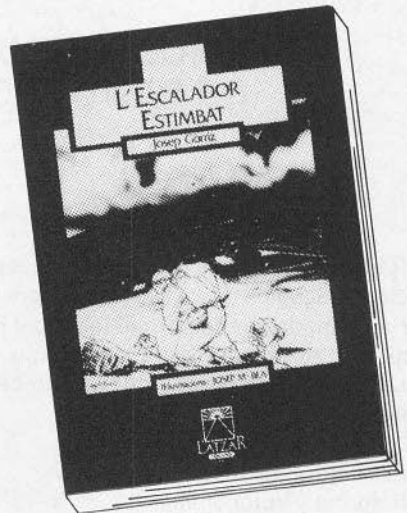
NOVETAT

**L'ESCALADOR
ESTIMBAT**

Josep Gòrriz

Professor d'Institut

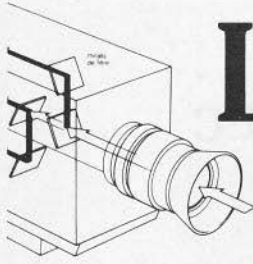
Il·lustracions: Josep M.ª Beà

La Bet, una atrevida noia-detectiu, veu com un helicòpter trasllada el cadàver d'un escalador. Rera «l'accident» s'amaga, però, l'obscur afer d'una banda sinistra.

Demaneu mostres al Tel. 318 97 39

La ciència a l'abast.

Collecció Les Ciències

Les persones –i els infants més que ningú– sempre tenim preguntes a fer sobre el món que ens envolta. Què passa quan una cosa es crema? Per què plou? Què són els volcans? Com van arribar a formar-se el Sol i els estels? Aquesta col·lecció, dirigida als infants, vol fer veure com en les diverses ciències podem trobar resposta per a aquestes i altres preguntes. Cada llibre, vistosament il·lustrat, revela els principis bàsics d'una matèria, amb exemples trets de la vida quotidiana.

Titols de la col·lecció

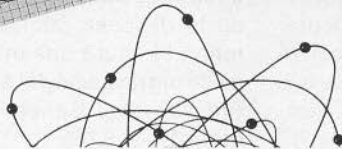
- Geografia
- Biologia
- Medicina
- Tecnologia
- Astronomia

Collecció l'Univers de la Ciència

Els descobriments científics obren davant nostre un panorama de coneixements cada vegada més ric i suggeridor. Els volums que integren aquesta col·lecció, elaborats per un competent equip de científics, formen una enciclopèdia il·lustrada de la ciència, que reflecteix l'estat actual dels coneixements en diversos camps i els posa a l'abast del jove lector.

Titols de la col·lecció

- Espai exterior i espai interior
- Llenguatge i comunicació
- Visió, llum i color
- Energia, forces i recursos
- Mesura i computació
- Màquines i transport
- Terra, mar i aire
- Models de vida a la Terra

LES XIFRES DEL MEC PER A 1988

Abans de comentar els aspectes més significatius sobre els comptes del MEC dins el projecte dels Pressupostos Generals de l'Estat (Secció Pressupostària 18-Ministeri d'Educació i Ciència), cal fer algunes consideracions prèvies per tal de no fer-se un embolic amb el ball milionari de xifres i percentatges.

En primer lloc, no tota la despesa pública en educació apareix registrada dins l'esmentada Secció Pressupostària 18. Així, a les despeses del MEC caldria afegir-hi les corresponents a les sis Comunitats Autònomes amb competències en educació (Andalusia, Canàries, Catalunya, Euskadi, Galícia i València) i que correspondrà aprovar als respectius parlaments autonòmics. Finalment, la resta de la despesa pública en educació apareix escampada dins el variat requitzell d'altres ministeris, altres conselleries de les sis CCAA esmentades, les onze CCAA sense competències en educació, les Diputacions, els Ajuntaments, etc.

Tornant a la Secció 18, cal tenir en compte que alguns conceptes pressupostaris (subvencions, beques, recerca...) estan destinats, no només a l'àmbit territorial estricte del MEC (el de les onze CCAA sense competències en educació), sinó també a la resta, llevat d'Euskadi, atesa la singularitat foral de les seves finances.

En tercer lloc, en comparar la despesa prevista per a 1988 amb la de l'exercici pressupostari anterior (1987) per tal de calcular el percentatge de variació interanual, convé ajustar degudament tots els conceptes a fi que ambdós exercicis siguin realment comparables. Així, i atès que durant l'any 87

s'han produït algunes transferències a les CCAA (a destacar les universitats de Canàries i Galícia), cal descomptar prèviament aquestes quantitats del pressupost base.

A més, aquesta comparació interanual cal fer-la prenent com a pressupost base l'inicial de 1987, independentment que després hi hagi hagut variacions consolidables a les previsions per a 1988 (millores retributives del professorat, augment de les despeses de funcionament dels centres docents de secundària, etc.).

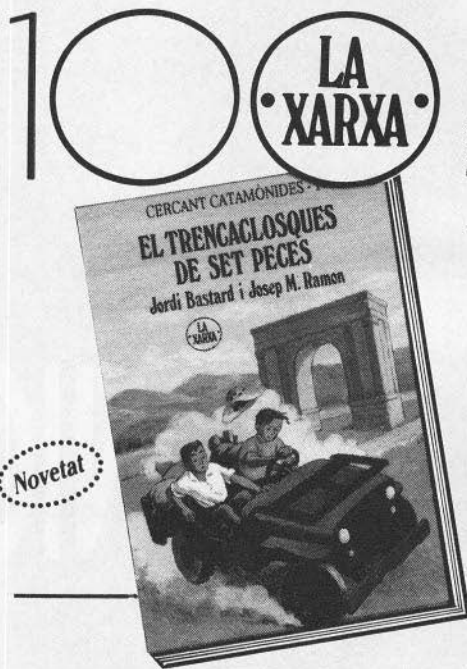
Finalment, convé ajustar la Secció pressupostària 18 consolidant-hi els ingressos i despeses d'un conjunt d'organismes autònoms adscrits al MEC (Consejo Superior de Investigaciones Científicas, Junta de Construcciones, Instalaciones y Equipamiento Escolar, Instituto Astrofísico de Canarias, Universidad Internacional Menéndez Pelayo, etc.).

De tot plegat, en surten les xifres registrades a la taula núm. 1 que permeten una primera constatació important: la variació interanual de la despesa del MEC i dels seus organismes autònoms adscrits serà, per a l'exercici de 1988, d'un + 21,2% en relació al pressupost inicial comparable de 1987. Si tenim en compte que per al mateix període el creixement de les despeses totals de l'Estat serà d'un 11,4%, es pot concloure que hi haurà un creixement més que proporcional de la despesa pública en educació respecte de la despesa pública total. Conseqüentment, hi haurà una millora en el percentatge de participació del MEC en el conjunt dels Pressupostos Generals de l'Estat, passant del 7,3% al 8,0%.

Podem observar també la distribució per capítols pressupostaris d'aquest creixement interanual xifrat en 125,13 milers de milions de Ptes. Així, cal destacar com el Capítol IV (Transferències corrents) és qui s'emporta la llesca més grossa: 44,66 (subvencions a escoles concertades, 20,34; beques, 15,99; subvencions a universitats, 5,69; altres, 2,64). El Capítol I (despeses de persona), segueix a prop amb 42,97 milers de milions, destinats principalment a atendre l'actualització monetària de les retribucions del professorat, homologació de trien-nis, consolidació de millores retributives, ampliació de plantilles i posada en marxa de noves accions. Als Capítols VI i VII (inver-sions reals i transferències de capital) hi ha

un creixement conjunt de 29,40 milers de milions, amb la següent assignació: Recer-ca, 8,34; Construcció i equipament a cen-tres públics de secundària, 7,51; id. EGB, 5,86; id. Universitats, 4,65; id. pre-escolar, 1,32; altres, 1,72. Finalment, el capítol II (compra de béns corrents i serveis) creix en 8,10 milers de milions, havent de destacar-se els destinats a consolidar les anteriors millores en les despeses de funcionament dels centres públics de secundària.

Vist des d'un altre angle, cal considerar quin ha estat el creixement relatiu d'alguns d'aquests grans apartats de la despesa. Així, qui s'emporta la palma és la inversió (Caps. VI i VII conjuntament) amb una variació in-teranual del + 60,0%; en segon lloc les be-

XARXES

Jordi Bastard/Josep M. Ramon
Cercant Catamònides vol. I.

EL TRENCACLOSQUES DE SET PECES

La col·lecció «La Xarxa» arriba al número cent amb l'inici d'una sèrie sobre la història de Catalunya contada als infants en forma novel·lada però rigorosament exacta, escrita per dos professors que uneixen al domini de la seva matèria uns indubtables dots pedagògics i literaris.

Publicacions de l'Abadia de Montserrat

Distribució: L'Arc de Berè - Centre Difusor d'Edicions Catalanes
Llull, 10, 14 - Tel. 300 32 51 / 300 33 00 - 08005 Barcelona

ques amb el + 57,2%; segueix el Capítol II (+ 42,3%); molt més enrrera les despeses de personal (+ 15,4%) i finalment les subvencions a les escoles concertades (+ 14,0%).

A la taula núm. 2, tenim la distribució de la despesa per programes. A cada programa s'inclou la suma de les diferents assignacions necessàries per a la seva realització (personal, despeses de funcionament, subvencions i inversió).

Dels 24 programes existents, hem seleccionat els 10 més destacats des del punt de vista de l'augment pressupostari ordenats en sentit descendent. I així tenim el següent llistat: EGB, ensenyament secundari, beques a estudiants, universitats, recerca, educació especial, pre-escolar, perfeccionament del professorat, ensenyances artístiques i serveis generals de l'administració educativa.

Si aquests 10 programes els ordenem se-

gons el percentatge d'increment interanual, obtenim la següent seqüència: Perfeccionament del professorat (+ 95,1%), beques a estudiants (+ 57,0%), ensenyances artístiques (+ 46,1%), recerca (+ 27,9%), ensenyament secundari (+ 23,8%), educació especial (+ 22,0%), universitats (+ 20,5%), pre-escolar (+ 17,2%), EGB (+ 15,0%) i serveis generals de l'administració educativa (+ 13,8%).

A partir d'aquí resulta fàcil aproximar-se a la sempre interessant qüestió de les prioritats. És clar que tots aquells programes el percentatge d'increment interanual dels quals ultrapassi l'esmentat +21,2% de tot el conjunt de despeses del MEC, són justament els que cal considerar com a prioritaris per a l'any 1988.

I la qüestió següent és la lectura de fons a cada una d'aquestes prioritats. Així, el destacat creixement al programa de perfeccionament del professorat, té evidentment molt

Revista mensual d'informació,
opinió i debat.

Eina d'intercanvi, divulgació i reflexió
sobre els temes d'actualitat
de l'ensenyament.

Adreçada a professionals
i persones interessades
en el fet educatiu.

De venda a les llibreries catalanes,
a partir del mes de febrer.

CRÒNICA

a veure amb el projecte de Reforma de tot el sistema educatiu no universitari que el MEC ha començat fa uns mesos i que apareix com el tema cabdal de la política educativa a tota Espanya per als propers 10 anys. Pel que fa al programa de recerca, la seva millora respon a la voluntat política del Govern de posar en marxa el més aviat possible la Llei 13/1986 de Foment i Coordinació General de la Recerca Científica i Tècnica, per tal de fer front a l'important repte tecnològic que l'economia espanyola —i tota la societat en general— té avui al davant. La millora en el programa de beques a estudiants culmina el procés endegat a partir de l'any 1983 (R. Decret 2298/83, de regulació del sistema de beques), però també apareix lògicament relacionada amb el compliment dels acords signats, la proppassada primavera, pel MEC i els representants dels estudiants. Igualment, la prioritat atorgada al sector d'ense-

nyament secundari té a veure amb els esmentats acords MEC-estudiants. Quant a les ensenyances artístiques, la prioritat respon a la necessitat de començar un procés de recuperació d'un sector de l'ensenyament tradicionalment deixat de banda. Finalment, l'esforç en el programa d'educació especial té a veure amb el procés iniciat a l'any 1985 de la nova ordenació educativa dels disminuïts (R. Decret 334/85), inspirada en el principi de la seva integració per a eradicar-ne la marginació i l'aïllament. Tant aquest programa d'educació especial com el de beques als estudiants estan plenament inscrits dins el marc de la política educativa compensadora de desigualtats que s'ha anat desplegant de 1983 ençà.

Josep M. Bas

Barcelona, 9 novembre 1987

Generalitat de Catalunya
Departament
d'Ensenyament

D'ENSENYAMENT

TAULA NÚM. 1 - ESTAT COMPARATIU DELS PRESSUPOSTOS CONSOLIDATS DEL MEC I DELS SEUS ORGANISMES AUTÒNOMS ADSCRITS

(Xifres arrodonides en milers de milions de Ptes.)

Capítol	(a)	(b)	(c)	(d)
I - Despeses de personal	321,46	278,49	+ 42,97	+ 15,4%
II - Compra de béns corrents i serveis	27,25	19,15	+ 8,10	+ 42,3%
III - Despeses financeres	0,00	0,00	—	—
IV - Transferències corrents	288,56	243,90	+ 44,66	+ 18,3%
VI - Inversions reals	78,37	48,97	+ 29,40	+ 60,0%
VII - Transferències de capital				
VIII - Actius financers	0,03	0,03	—	—
IX - Passius financers	0,00	0,00	—	—
TOTAL DESPESES	715,67	590,54	+ 125,13	+ 21,2%

TAULA NÚM. 2 - ESTAT COMPARATIU DELS PRESSUPOSTOS CONSOLIDATS PER PROGRAMES.

(xifres arrodonides en milers de milions de Ptes.)

Programa ⁽¹⁾	(a)	(b)	(c)	(d)
Educació General Bàsica	276,58	240,53	+ 36,05	+ 15,0%
Ensenyament Secundari	156,95	126,73	+ 30,22	+ 23,8%
Beques a estudiants	44,11	28,10	+ 16,01	+ 57,0%
Universitats	78,58	65,21	+ 13,37	+ 20,5%
Recerca	46,62	36,44	+ 10,18	+ 27,9%
Educació Especial	22,72	18,61	+ 4,11	+ 22,0%
Pre-escolar	23,26	19,85	+ 3,41	+ 17,2%
Perfeccionament del professorat	3,83	1,96	+ 1,87	+ 95,1%
Ensenyances artístiques	5,79	3,96	+ 1,83	+ 46,1%
Serveis generals de l'Adm. Educ.	13,17	11,57	+ 1,60	+ 13,8%
Altres programes	44,06	37,58	+ 6,48	+ 17,2%
TOTAL DESPESES	715,67	590,54	+ 125,13	+ 21,2%

(a) = Projecte de Pressupost de Despeses 1988.

(b) = Pressupost inicial de despeses 1987, ajustat a efectes de comparació.

(c) = Variació, en valors absoluts, de 1988 respecte de 1987.

(d) = Variació, en percentatges, de 1988 respecte de 1987.

(1) Dels 24 programes, s'han triat els 10 que registraran un increment superior als 1,5 milers de milions de Ptes.

BALDRICH, Jordi; QUINTANA, Jordi, *Treu profit del teu ordinador*, Ed. Onda, Barcelona 1987.

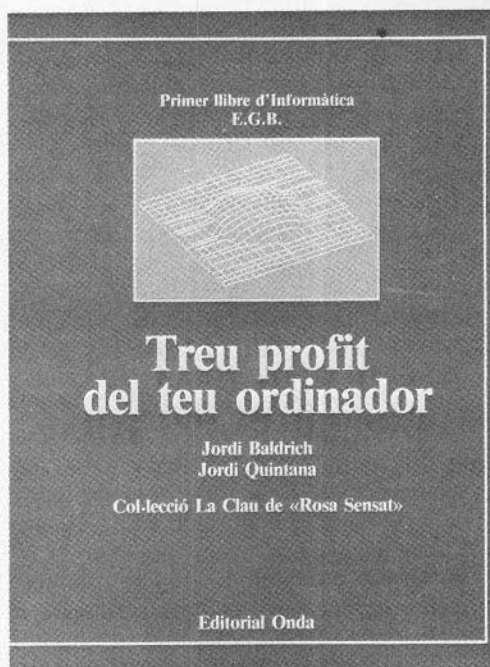
No es fàcil comentar un llibre en poques paraules i menys quan entre els autors i el «crític» hi ha una estreta relació de companyonia i amistat: advertit el lector d'aquesta circumstància, hom queda més tranquil per expressar les opinions que li mereix l'obra.

En primer lloc cal destacar que *Treu profit del teu ordinador* és primordialment un text dirigit als infants. Hem de fer ressaltar, positivament, l'absència de feixugues descripcions tècniques sobre com són fetes les màquines (temàtica reiteradament abordada en la major part de manuals de divulgació d'informàtica).

El llibre es divideix en tres blocs: l'entorn LOGO, el processador de textos i la base de dades, que constitueixen tres de les aplicacions informàtiques més interessants per a l'escola. Els diversos temes són tractats a nivell introductori i són complementats amb propostes de treball. Finalment, el llibre inclou un seguit d'apèndixs que comprenen des de procediments per a redefinir el nom d'algunes ordres o «primitives» del LOGO, un «diccionari» amb les equivalències de les principals primitives en català, castellà i anglès, i llistats en llenguatge BASIC per a crear un miniprocessador de textos fins una minibase de dades (per si de cas no es disposa dels programes ja elaborats).

L'enfoc present al llarg de l'obra és el d'utilitzar l'ordinador com un instrument d'aprenentatge i de treball i no com a finalitat en si mateix.

L'encapçalament de la portada «Primer llibre d'Informàtica E.G.B.», suggereix la possibilitat que aquesta publicació tingui continuïtat amb un segon o tercer llibres. La qual cosa, de confirmar-se, saludaríem contents perquè ompliria un important buit bibliogrà-

fic en català. Cal advertir els lectors que l'aparició d'un llibre (o d'una col·lecció) sobre «Informàtica a l'EGB» no pressuposa ni la necessitat ni la propera creació d'una matèria específica d'informàtica dins aquest nivell educatiu, qüestió encara polèmica i que potser s'aclarirà quan rutlli la Reforma.

En resum, un llibre d'informàtica educativa *light*, amb unes il·lustracions divertides i un text agradable, digerible, no exempt de bon humor, que de ben segur interessarà els nois i noies del Cicle mitjà cap amunt. Tot i això, l'enfoc donat és prou suggerent perquè els mestres fem una ullada a les diverses propostes de treball que s'hi indiquen, sense perdre de vista que no és un llibre de «text».

Jordi Vivancos

ALTRES NOVETATS

L'AIGUA: RECURS DIDÀCTIC. Escola Bressol Tris Tras. Barcelona: Ajuntament de Barcelona. Patronat Munic. de Guarderies, 1987 (Apunts d'Escola Bressol, 4)

Extracte de l'índex:

1er., 2on. i 3er. any de vida; ...I ara anem a la piscina; Conclusions.

AVALUACIÓ DE L'EXPERIÈNCIA PILOT DE FORMACIÓ PERMANENT INSTITUCIONAL DE MESTRES DE CORNELLÀ: (FOPI 1982-84). Barcelona: Generalitat de Catalunya. Dep. d'Ensenyament, (1987).

CUELLO, Josep; VIDAL, Antònia Maria. 22 *tècniques per al laboratori escolar*. Barcelona: Graó, 1987 (Instruments Guix, 4).
Extracte de l'índex:

El material de laboratori; Algunes normes de seguretat en el treball de laboratori. Els instruments òptic. Els organismes vius en l'ensenyament de les ciències naturals: el terrari, l'aquàrium. Petits organismes de cria fàcil en el laboratori escolar, la microbiologia a l'escola. Algunes tècniques d'estudi de la botànica. Algunes tècniques d'estudi de la física. Algunes tècniques d'estudi de la química; Adreces útils.

FERNÁNDEZ ENGUITA, Mariano. *Reforma educativa, desigualdad social e inercia institucional: la enseñanza secundaria en España*. Barcelona: Laia, 1987 (Cuadernos de Pedagogía, 33)

Extracte de l'índex:

La diversidad de opciones; Educar para una sociedad democrática; Observaciones sobre el área tecnológica; Alumnos y padres ante la reforma.

LINAZA, Josexu; MALDONADO, Antonio. *Los juegos y el deporte en el desarrollo psicológico del niño*. Anthropos, 1987 (Autores, textos y temas: psicología; 4)

Extracte de l'índex:

Juego, deportes y desarrollo infantil; El fútbol: La historia del fútbol, Descripción del juego y análisis de sus reglas, Cómo estudiar el fútbol en los niños,...

EL NIÑO: SU SABER Y SU SABER HACER. Madrid: Ministerio de Educación y Ciencia: Morata, 1987 (Pedagogía)

Extracte de l'índex:

Los saberes y saber hacer psicológicos: naturaleza, formas y génesis; El conocimiento de los demás; Adaptación a las interacciones y las situaciones sociales; El desarrollo del conocimiento de sí mismo en el adolescente; El conocimiento de los fenómenos psicológicos; Conclusión: de la teoría a la práctica.

RODARI, Gianni. *Ejercicios de la fantasía*. A cura de Filippo Nibbi. Barcelona: Aliorna, 1987 (Teoría i pràctica, 1)

SAUNDERS, Ruth; BINGHAM-NEWMAN, Ann M. *Proyecto 0-6 educación infantil: informe piagetiano*. Madrid: Centro de Public. del Ministerio de Educación y Ciencia, 1987 (Estudios de educación, 24)
Traducció de: Piagetian Perspective for Preschools.

SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS IN THE ORDINARY SCHOOL: A SOURCEBOOK FOR TEACHERS.

Edited by Alan Cohen and Louis Cohen. London: Harper and Row, 1986 (Harper Education Series)

Extracte de l'índex:

Policy, problems and perspectives; The curriculum and special needs; Integration: specific learning difficulties; Integration: disadvantaged children, children with moderate learning difficulties, children with emotional and/or behavioural problems; Integration in practice.

«L'ESPIELL»

Un ajut per a ser bons tafaners del nostre món.

«Literatura» vol dir «Llegir». Així de fàcil. Així de difícil.

Llegim per motius molt diversos: per deixar d'estar sols, per «viure» altres experiències i poder deixar de ser el que som per una estona, per somiar, per resoldre conflictes, per distreure'ns, per fardar, per lligar, (en José Agustín Goytisolo deia una vegada que escrivia per lligar; no veig per què no podem llegir pel mateix motiu), per...

I per aprendre. Per aprendre també llegim.

Però, sigui quin sigui el motiu que ens empeny a agafar un llibre i començar a dialogar amb el seu autor, amb els seus personatges o amb nosaltres mateixos, sempre hi ha d'haver una motivació lligada al plaer. Ens agrada llegir perquè ens ho passem bé.

La col·lecció «L'Espiell», d'Editorial Onda, col·lecció dirigida per l'Associació de Mestres «Rosa Sensat», pretén assolir el difícil objectiu de posar temes d'interès a l'abast dels lectors joves.

El disseny de la col·lecció és molt acurat i atraient. Els temes són tractats per especialistes amb el just grau d'apassionament que tenen aquells que volen fer adeptes. Especialistes que estimen allò de què parlen, que ho coneixen molt bé i saben dir-ho d'una manera entenedora però rigorosa.

La col·lecció està estructurada en tres grans apartats: «L'home, la seva manera de viure i de treballar», «Què els agrada» i «La natura, el comportament dels animals i de les plantes». I els llibres estan adreçat a quatre grans grups de lectors segons les edats: Primers lectors (color verd). A partir de set anys (color vermell). A partir de nou anys (color carbassa) i a partir de 12 anys (color blau).

Els títol que fins ara han sortit són els següents:

Dos gossos Ilustrosos, de M. Àngels Ollé i dibuixat per Pere Prats. A cada pàgina hi ha una proposta de joc lligada a les peripècies que viuen els dos protagonistes.

Haruxan, D'A. Gasol i M. Gasol. Un llibre que ens explica un dia qualsevol de la vida d'unes nenes japoneses.

Qomolangma, assalt a l'Everest, d'Antoni Ricart, que ens explica la preparació i la pujada d'uns catalans per primera vegada al sostre del món. Llegint aquest llibre també nosaltres «Fem el cim». Premi Crítica Serra d'Or Juvenil 1987.

Els dofins, de J. Xampeny, llibre escrit per un naturalista que ens fa estimar encara més aquests animals de qui coneixem només els seus saltironets al zoològic.

París-Dakar, de Domènec Ferran. Un apassionat viatge pel desert a velocitats de somni.

Mirant el cel, de Robert Estalella. Una guia per a conèixer el nostre paraigua blau.

COM ES FA UN TELENOTÍCIES

Salvador Alsius

COL·LECCIÓ «L'ESPIELL»
EDITORIAL ONDA

Un llibre que ens aproxima a aquesta gran desconeguda que és la nit.

Viatge a l'Àfrica, de Maria Rosa Solé. Un viatge per un continent que encara conserva vius els vestigis d'antigues civilitzacions i espais naturals d'increïble bellesa.

Com es fa un telenotícies, de Salvador Alsius. En aquest llibre el popular presentador explica el procés d'elaboració que hi ha abans que connectem el televisor per veure com funciona aquest món nostre.

«*L'Espiell*» és una bona col·lecció que facilita el coneixement del món que han de fer els nens i nenes. Coneixement necessari, perquè, si volem transformar-lo, millorar-lo, abans l'hem de conèixer.

Jaume Cela

PIRENE

Una nova oportunitat per als nostres nois i noies

Acaba d'aparèixer al mercat amb força i rigor una nova editorial al servei de la literatura infantil-juvenil.

Amb cinc col·leccions de cop i un total de setze títols, ha obert portes.

Fem-ne cinc cèntims de tot plegat.

En la col·lecció «Ot el bruixot» cada volum és un recull de les tires aparegudes a «Cavall Fort». El protagonista és el famós bruixot medieval vestit de negre, amb capa i barret, nas de patata i bigoti de raspall. L'Albert Jané fa una encertada presentació de les característiques d'aquest dibuixant entranyable que és en Picanyol.

Hem pogut comprovar que des dels més menuts (quart-cinquè d'EGB) fins als ganàpies de setè i vuitè han tornat a divertir-se repassant les aventures del seu vell amic.

La «Rocabrana breu» és una col·lecció oferta als lectors de nou anys cap amunt. Hem comprovat que aquesta indicació és

adient tant pel contingut com per l'extensió del relat, el tipus de lletra i la il·lustració. Hem trobat especialment divertit *Perill d'invasió*, i com a llibre d'aventures també està força bé *Urpa llarga*.

Aquesta mateixa col·lecció, sense l'additiu breu, conté llibres més extensos (unes 120 pàgines) i aptes per a lectors una mica més grans (a partir de 11 anys). Han aparegut ja dos títols interessants *Demà farà bo* (sobre els vençuts a la guerra civil espanyola que han de marxar a l'exili) i *Segrestat pels esclavistes* (sobre el tràfic d'esclaus).

Per als més grans (8è, BUP i Formació Professional) apareix la col·lecció «Aran». Els dos títols apareguts fins ara ens han semblat molt vàlids. El primer, *Cara i Creu*, ens ofereix en clar contrast, en capítols alternants, la diferent visió i perspectiva d'una

PIRENE

LA BRUIXA DE PORT LAJOYE

Joyce Barkhouse

mare, encara jove, i la seva filla de quinze anys. Aquest contrast es manifesta a través de les situacions més normals de la vida quotidiana (una festa amb els companys, anar de compres, afeccions, etc...)

Ens ha agradat particularment *La bruixa de Port Lajoye*. Narració ben breu, però impressionant i bellament escrita. Se'ns explica, i sembla que hi ha un fonament històric, com l'enveja i la superstició porten a la foguera una adolescent acusada injustament del crim de bruixeria. Un relat realment còrrprensor i que reflecteix allò que, per desgràcia, devia passar més d'una vegada.

Una altra oferta ben diferent és la col·lecció «La Maleïda». Primera col·lecció policíaca juvenil, creiem que pot omplir una llacuna que hi havia fins ara en aquest camp de la literatura juvenil. N'han aparegut quatre títols, tots ells força interessants i que mantenen bé el *suspense* fins a l'últim moment. I per altra banda res de violència a l'estil de sang i fetge. Fonamentalment són per al Cicle Superior, encara que algun títol més senzill pot ser llegit pels lectors més deserts de 10 anys.

Hem trobat particularment divertit i senzill, a més d'intrigant, *L'home dels pantalons grisos*, i força ben travada i interessant la narració de *L'assassí guanya el Goncourt*.

Tots aquests títols acaben tot just de sortir, però ja hem pogut començar a constatar l'èxit i acceptació per part del públic a qui van dirigits. Aquest serà sempre un dels punts de referència bàsics, encara que no l'únic, en valorar llibres dirigits als nostres nois i noies.

Finalment, és d'agrair en una casa que és vol dedicar exclusivament al món de la literatura infantil i juvenil la publicació d'una col·lecció de reflexió i estudi sobre els temes de la lectura, l'afecció a llegir i qüestions afins. Està dirigida, fonamentalment, a mestres, educadors i estudiosos d'aquestes qüestions. Té el suggeridor títol «Deixeu-los Llegir». Ha aparegut el primer volum: *Llegir: per què?*, ple d'interessants observacions i reflexions com «Què és, doncs, la lectura?» o «Per una aproximació al fet meravellós».

Ens hi juguem tant, en el fet que els nostres infants i adolescents disposin o no d'un material abundant per a despertar i consolidar la seva vocació lectora, que no ens podem estar de donar una cordial benvinguda a aquesta nova oferta que trobem molt variada, atractiva i de qualitat.

Sadurní Tudela Prats

Barcelona

AULA OBERTA

BARCELONA AULA OBERTA és un programa patrocinat per l'Ajuntament de Barcelona, dirigit als nens i joves en edat escolar, que consisteix en una estada a la ciutat per a conèixer els aspectes més atractius i desconeguts de Barcelona. És també una eina útil per als educadors, perquè els ofereix la possibilitat d'engrandir l'àmbit de llur aula.

Amb aquests objectius s'han preparat els següents itineraris:

1 BARCELONA I EL MAR	10 L'ART A BARCELONA
2 L'ARQUITECTURA A BARCELONA	11 ELS MITJANS DE COMUNICACIÓ A BARCELONA
3 BARCELONA I L'ESPORT	12 BARCELONA I ELS SERVEIS
4 EL DESENVOLUPAMENT URBANÍSTIC DE BARCELONA	13 BARCELONA I EL MEDI AMBIENT
5 BARCELONA I LA CIÈNCIA	14 INSTITUCIONS POLÍTIQUES A BARCELONA
6 BARCELONA I EL COMERÇ	15 BARCELONA I EL DISSENY
7 ESTUDIAR A BARCELONA	16 BARCELONA I EL TREBALL
8 ELS MITJANS DE TRANSPORT A BARCELONA	17 BARCELONA I LA LITERATURA
9 LA HISTÒRIA DE BARCELONA	

Per informació:

Cooperativa «El Ciri» Tel. 318 98 26

Àrea de Joventut Tel. 318 79 11

Patronat Mpal. de Turisme Tel. 223 24 20

Ajuntament de Barcelona
Patronat Municipal de Turisme
Àrea de Joventut i Esports

ALIBÉS RIERA, M. Dolores, *Un botó ploraner*, il. I. Monés, La Galera, Barcelona 1987 (Col. La Sirena).

El conte ens explica el seguit de peripècies en les quals es troba un botó des que salta de la camisa d'un nen fins que arriba a germinar com a plata botonera.

El tema centrat entorn de la qüestió: què li podria succeir a un botó quan es perd? conté bona dosi d'atractiu per als infants que es troben entre els quatre i set anys, ja que contínuament perden, troben i guarden botons escampats per tots els racons de les escoles.

Evoca amb imaginació situacions possibles i aconsegueix una excel·lent correlació entre dibuix i text.

Conte molt apropiat per a infants de 7 anys.

Anna Grañén

DUMAS, Philippe, *El professor Octavi Gastó-Crustó o el nét del seu avi*, Aliorna, Barcelona 1987 (Col. Aliorna jove).

Divertida sàtira sobre la psicoanàlisi que presenta un eminent especialista en problemes de la

infància, el qual a l'hora d'enfrontar-se amb l'educació de la pròpia filla veu caure per terra totes les seves teories.

La cosa més increïble de tot és, però, que, una vegada mort, el savi professor es reencarna en el cos de la seva pròpia filla, convertint-se, al mateix temps, en el fill de la filla i en el seu propi nét i conservant intactes tots els seus coneixements anteriors.

Diferent de la major part de novel·les adreçades a nois i noies, original i divertida alhora, difícil ja que posa en qüestió l'educació basada en la teoria que deixa de banda la pràctica quotidiana, diria que agradarà més als adults, perquè en sabran copsar la ironia, que no pas als nois. Potser la podríem recomanar a partir dels 14 anys.

Anna Gasol

GRIMAUD, Michel, *Els pataplaf*, il. M. Gracia, Aliorna, Barcelona 1987 (Col. Aliorna jove).

En un país imaginari, hi viu una família molt rica; ell és «el rei del petroli», ella «la reina del pernil». Quan els neix una nena, aquesta és molt bonica, però al cap d'un temps s'adonen que els peus li creixen desmesuradament.

Passen els anys i ja té l'edat de casar-se. La noia continua dolça i maca però els peus de tant créixer-li han quedat enormes. Els seus pares envien un missatger per tot el món per tal d'aconseguir-li un marit que la vulgui «amb uns peus tan grans»; i és l'amor d'un noi pobre el que guanyarà per sobre de tot i farà acabar la història amb un final feliç.

Molt bonic i original. A partir de

10 anys. Les il·lustracions són divertides.

Laura Parès

KIPLING, Rudyard, *Kim*, La Magrana, Barcelona 1986 (Col. L'Esparver).

Kim és un jove orfe, de pare britànic, que s'ha educat pels carrers d'una ciutat del Penjab; és àgil i simpàtic i és conegut com el «petit amic de tothom». La novel·la comença quan Kim es disposa a recórrer l'Índia en qualitat de deixeble d'un vell lama que cerca el «Riu que allibera del pecat» i per al qual Kim demana almoines.

Kim és feliç quan fa camí enmig de la multitud; és molt bon observador i sap quan cal adaptar-se als costums de les diverses castes. Tot i això acceptarà, per un temps, d'anar a una escola anglesa on uns servidors del «Gran Joc» (Servei d'espionatge) de Sa Majestat li ofereixen d'ingressar, car també és prou llest per a saber aprofitar-se de la seva condició de «Sahib» (blanc).

Tot i que costa una mica entrar-hi, a mesura que es llegeix el llibre esdevé apassionant. Costarà al jove lector de distingir el que és creença religiosa del que és superstició en el món multitudinari de l'Índia, tractat per l'autor de manera bondadosa però no gaire respectuosa. N'aconsellem la lectura a partir de 15 o 16 anys.

Françoise Samuel-Lajeunesse

PERIS, Carme, *Ivan i el llop gris*, il. Carme Peris, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona 1987 (Col. Llibres del sol).

Versió russa força diferent de la que coneixem amb el nom de la "Flor de Penical". L'heroi aconsegueix de passar les proves gràcies a un llop gris. Aquest és també el qui el salva dels malvats germans. L'adaptació de Carme Peris al català és correcta i les seves il·lustracions molt belles.

A una pàgina de text correspon una pàgina de dibuixos a tot color. Els nens de 8 anys l'han apreciat molt.

Françoise Samuel-Lajeunesse

VIZA, Montserrat, *Les quatre parts del dia*, il. Irene Bordoy, Parramón, Barcelona 1987.

Formada per quatre llibres cada un dels quals correspon a una part del dia *El Matí, La Tarda, El Vespre, La Nit*.

S'expliquen les activitats que es duen a terme al llarg de tot un dia, adreçant-se principalment a nens de ciutat i fent referència en cada un dels llibres a l'activitat que en aquella hora del dia es realitza en el camp.

Un text curt i amb molta il·lustració, amb els mateixos personatges sense que això comporti que es tracti d'una història.

Els dibuixos reproduïen esquemes masculistes: la mare va a comprar i fa el dinar, el pare es veu al fons amb el diari a la mà, la mare s'aixeca de nit, la mare acarona el noi... (De 0 a 6 anys.)

Anna Gasol

ALEGRIA, Ciro, *Nace un niño en los Andes*, il. Araceli Sanz, Al-

faguara, Madrid 1986 (Col. Juvenil Alfaguara).

Notàlgics records de la infància de l'autor donen vida a aquests relats, vius i entranyables, els quals ofereixen una panoràmica de la vida quotidiana, del caràcter i costums dels camperols peruans, posant l'èmfasi en les profundes diferències entre classes socials.

Potser el Perú de començaments de segle (tanmateix no tan diferent de l'actual, si mireu les condicions de vida dels seus habitants) queda massa llunyà als nostres nois.

Crec que per als bons lectors, la lectura de les obres de Ciro Alegria pot ser tota una descoberta per la riquesa del seu vocabulari i la bellesa de les seves descripcions.

Si més no, podria ser un bon llibre de lectura castellana, ja que ofereix múltiples possibilitats de treballar el llenguatge. (Per a nois i noies a partir de 13 anys, i per adults.)

Anna Gasol

KEISER, Hellen, *La llamada del muecín*, SM, Madrid 1987 (Col. Gran Angular juvenil).

Una noia alemanya inicia una relació sentimental amb un estudiant àrab. L'amor, però també l'atracció que el món oriental exerceix en la noia, la decideixen a casar-se i a iniciar una nova vida a Bagdad, lluny del seu ambient i de la seva família. El contrast entre les dues civilitzacions es fa evident des del primer moment, principalment quan Sybille s'adona de quina és la condició femenina a l'Orient.

Aquesta situació, unida a l'enyor i la soledat, fa molt durs els primers temps del seu matrimoni, però Sybille, valenta i emprenedora, aconsegueix vèncer aquestes dificultats i atènyer la felicitat que, malauradament, serà trencada per una malaltia sense curació. Una magnífica descripció dels costums orientals en els quals es barregen valors ben universals com ara l'amor, l'esperança i el respecte. (A partir de 15 anys.)

Mònica Baró

KORSCHUNOW, Irina, *El dragón de Jano*, il. Jesús Gabán, SM, Madrid 1987 (Col. El barco de vapor).

Deliciós llibret on es veu com Jano, acomplexat per la seva corpulència, sempre sol i trist, incapaç de defensar-se de les befes dels companys de classe i de reaccionar amb seguretat davant les preguntes de la mestra, s'evadeix inventant-se un petit drac. El porta a la cartera i amb el seu ajut va superant de mica en mica les dificultats que li presenten les lletres, els nombres, la gimnàstica, en Ludwig, etc... fins que aprèn a ser ell mateix, a confiar en els amics i comença a sentir-se content. Agradable novel·leta, molt senzilla, formada per frases curtes, molt diàleg i capítols curts en els quals les il·lustracions de Jesús Gabán, tendres i divertides, ajudaran els nois i noies, a partir de 8 anys, a identificar-se amb en Jano i el seu drac imaginari.

Anna Gasol

TRIA LA TEVA AVENTURA

A Mary Poppins amb afecte

Després d'haver llegit tants llibres juvenils —com ja us vaig dir en un article anterior— m'he decidit a escriure una novel·la i com que sóc molt postmoderna he pensat fer una mena de «Tria la teva aventura»; així incorporo el lector al procés de creació.

1r. capítol: Situació inicial i presentació d'alguns dels personatges: Una família feliç integrada pel pare, la mare, el protagonista principal, que té 14 anys, la germana del protagonista, que té 7 anys, l'avi i un gosset que no tornarà a sortir. És una família normal, amb discussions i amb problemes, però res d'extraordinari. Són socis del Barça.

2n. capítol: Inici del drama

Tria tu l'aventura:

- A. El pare es mor enverinat per bolets del Montseny.
- B. El pare es mor aixafat per restes caigudes del cometa Halley.
- C. El pare es mor quan s'assabenta del que ha de pagar de declaració de renda.

3r. capítol: Conseqüències de la mort paterna:

La família ha de canviar de barri; pèrdua de poder adquisitiu i canvis d'escola.

Tria tu l'aventura:

- A. El noi no és acceptat pels seus companys perquè té alitosi (li fa pudor la boca: possible treball de nivells de llenguatge).
- B. El noi no és acceptat pels companys perquè té les orelles grosses i destorben en el moment de copiar quan fan les avaluacions.
- C. El noi no és acceptat pels companys perquè té sis dits a la mà i toca la flauta més bé que els altres.

4t. capítol: Lirisme i romanticisme. Monòlegs interiors que reflecteixen les emocions més pregoneres dels protagonistes.

Hi ha una noia que accepta el protagonista malgrat el seu defecte. S'enamoren i es fan un petó.

Tria tu l'aventura:

- A. Es fan el primer petó mentre passegen per un barri suburbial ple de brutícia: restes d'aliments, fangueig, etc. Un ratolinet rossega un bocí de formatge El Caserío.
- B. Es fan el primer petó mentre passegen per una platja contaminada. Una gavina es retalla davant d'un sol que s'amaga.
- C. Es fan el primer petó mentre passegen per un bosc cremat no fa gaire. Uns conills aixequen les potetes del davant com només ho saben fer els conills.

5è. capítol: Estructura en paral·lel.

El noi rep males notes de l'escola perquè no està per la feina. Els mestres fan un informe que diu que es distreu amb facilitat i hi posa poc interès. La mare vol saber què passa, però el noi es tanca en banda perquè és tímid. L'avi intenta fer comprendre a la mare que no pot pressionar més el fill. La germaneta sap el que passa i xiva a la mare que el seu germà té un *ligue*. La mare visita la noia i li diu cul d'olla. La noia té un gran disgust.

Tria tu l'aventura:

- A. La noia s'allista a la legió estrangera.
- B. La noia es fa sòcia d'un grup sardanista.
- C. La noia va a veure el metge de la seguretat social.

6è. capítol: La violència es desferma. Situació límit per al protagonista quan s'assabenta del que han fet la mare i la germana.

Tria tu l'aventura:

- A. El noi trenca el tocador de la senyoreta Pepis de la seva germana. Se'n va de casa i es droga amb cola de fuster.
- B. El noi trenca la Nanci i la piscina climatitzada de la seva germana. Se'n va de casa i es fa dels Hare Crisna.
- C. El noi tira la cera de depilar de la seva germana pel forat del wàter. Se'n va de casa i es fa d'un grup terrorista que desvia els vols del pont aeri fins a l'Alcarria.

7è. capítol: Desconcert general. Ús dels punts suspensius en les reflexions dels personatges.

Hi ha una explosió nuclear i tothom desapareix llevat del protagonista.

Tria tu l'aventura:

- A. El noi camina entre les ruïnes de la seva ciutat desfeta i troba dos supervivents: En Reagan i l'Ànec Donald.
- B. El noi camina entre les ruïnes de la seva ciutat desfeta i troba dos supervivents: La Dolça Neus i en Rambo.
- C. El noi camina entre les ruïnes de la seva ciutat desfeta i troba dos supervivents: Sant Joan i la carbassera.

Final obert. El segon volum serà una clàssica història de triangle.

Mireia Puig

ABACUS disposa de material per catalogar els
vostres llibres i organitzar la vostra biblioteca.

Fitxers, fitxes, llibres registre, etiquetes, etc.

Servei urgent d'encàrrec de llibres, a tots els establiments.

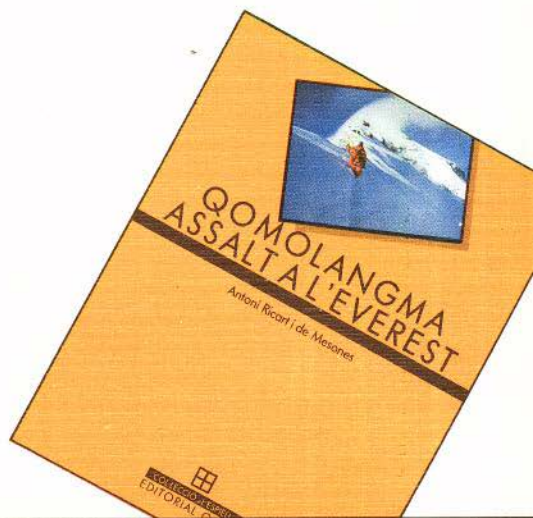
Servei exclusiu pels socis.

Si no ho ets,

fes-te'n!

ABACUS®
servei a l'ensenyament

COL·LECCIÓ «L'ESPIELL»
EDITORIAL ONDA

A través de «L'Espiell» els nens podran descobrir el món
Col·lecció dirigida per «Rosa Sensat»

Primers lectors
DOS GOSSOS LLUSTRÓSOS

A partir de 7 anys - Sèrie
HARUXAN
SAMIR

A partir de 9 anys - Sèrie
QOMOLANGMA - ASSALT A L'EVEREST
Premi Crítica «Serra d'Or» 1987
PARÍS-DAKAR

A partir de 9 anys - Sèrie
ELS DOFINS

A partir de 12 anys - Sèrie
MIRANT EL CEL
VIATGE A L'ÀFRICA

A partir de 12 anys - Sèrie
COM ES PREPARA UN TELENOTICIES

Que no falti a la teva biblioteca escolar o biblioteca d'aula
Editorial Onda

Passeig de Gràcia, 120 - Tel. 218 21 26 - 08008 Barcelona